

Uppdrag statistik på hjälpmedelsområdet – slutrapport

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2021-12-7696

Publicerad www.socialstyrelsen.se, januari 2021

Förord

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att kontinuerligt samla in och publicera data och statistik i syfte att följa upp hjälpmedelsområdet. Uppdraget har delredovisats den 28 januari 2020 och ska slutredovisas till Regeringskansliet, Socialdepartementet senast den 31 december 2021. Initialt skulle uppdraget ha slutredovisats den 1 februari 2021, men ändrades med anledning av pandemin.

Uppdraget har inneburit att en helt ny nationell statistik inom hjälpmedelsområdet har samlats in och den redovisas nu för första gången. Statistiken ger möjlighet att följa hjälpmedelsområdet över tid.

Utredare Carren Melinder har varit projektledare för uppdraget. I den slutliga handläggningen har också utredare Susanne Holland deltagit. I projektgruppen har följande representanter från Socialstyrelsen ingått Jeanette Adolfsson, sakkunnig i hjälpmedelsfrågor, Ann-Helene Almborg, sakkunnig i klassifikationsfrågor, utredarna Emma Lund och Maria Rude samt jurist Bengt Ståhl. Flera medarbetare vid myndigheten har medverkat i uppdraget. Ansvarig enhetschef har varit Almir Cehajic.

Ett särskilt tack riktas till representanter från hjälpmedelscentraler, hör- och syncentraler, Ortopedtekniska verksamheter samt Sveriges Kommuner och Regioner.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	8
Uppdraget	8
Syfte.....	8
Mål.....	9
Avgränsningar	9
Hjälpmedel – definition, reglering och organisation	10
Definition av hjälpmedel	10
Nuvarande reglering	11
Hjälpmedelsverksamhetens organisation	11
Metod och genomförande.....	13
Förskrivna hjälpmedel.....	13
Datainsamlingsfrekvens och uppgifter.....	13
Hjälpmedelscentraler	14
Syncentraler	15
Hörcentraler	15
Ortopedtekniska avdelningar.....	15
Hjälpmedelskostnader för den enskilde	16
Resultat	17
Hjälpmedel från hjälpmedelscentraler.....	17
Svarsfrekvens per region	17
Fler kvinnor än män får hjälpmedel	18
Rollatorer är det vanligaste hjälpmedlet	18
Olika förskrivning av tyngdtäcken i landet	18
Kognitionshjälpmedel.....	19
Kommunikationshjälpmedel	19
Personer som har förskrivna hjälpmedel och antal förskrivningar 2020	19
Hjälpmedel vanligare bland pojkar än flickor.....	21
Hjälpmedel vanligare bland kvinnor än män	21
Hjälpmedel vanligare i högre åldrarna	23
Regionala skillnader i rapporterade antal förskrivningar.....	24
Synhjälpmedel.....	26
Antal personer med förskrivna synhjälpmedel.....	26
Fler kvinnor än män har synhjälpmedel	27

Antal personer med personligt förskrivna synhjälpmedel varierar i landet.....	27
Antal förskrivna synhjälpmedel	28
Hörhjälpmedel	29
Personligt förskrivna hörapparater	29
Regionala skillnader för förskrivna hörapparater.....	30
Ortopedtekniska hjälpmedel	31
Regionala skillnader för förskrivna transtibiella proteser per 100 000 invånare	31
Stora skillnader mellan åldersgrupper när det gäller förskrivna hjälpmedel.....	32
Åldersfördelning för totalt rapporterade hjälpmedel	34
Vad kostar det att få ett hjälpmedel?.....	34
Regionens hjälpmedelsavgifter för den enskilde.....	35
Avgifter för den enskilde för hjälpmedel som regionen och kommunen ansvarar för.....	38
Slutsatser	44
Fortsatt arbete och utveckling.....	44
Bilagor	45
Bilaga 1: Förskrivna hjälpmedel (urval) från varje verksamhetsområde med respektive ISO-koder	46
Bilaga 2: Arbetsgruppen	47
Socialstyrelsen.....	47
Sveriges Kommuner och Regioner	47
Representanter från hjälpmedelscentraler.....	47
Bilaga 3: Enkätundersökning via Point AB till hör- och syncentraler.....	48
Bilaga 4: Filspecifikationer för hjälpmedelsverksamheter	53

Sammanfattning

Socialstyrelsen har under 2021, påbörjat en helt ny kontinuerlig nationell datainsamling i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet. Den nationella uppföljningen avser:

- Förskrivna hjälpmedel (urval) från hjälpmedelsverksamheterna, inrapporterade data redovisas i detalj i tabellbilaga 1.
- Kostnader för den enskilde som innehåller ett urval av förskrivna hjälpmedel från kommuner eller regioner, inrapporterade data redovisas i detalj i tabellbilaga 2.

Detta är en början på ett långsiktigt arbete som kommer att följas upp och utvecklas kontinuerlig över tid. Kvaliteten i statistiken behöver säkerställas genom fortsatt samverkan med representanter från regioner och kommuner. Resultaten kan ge ett underlag till regionernas och kommunernas fortsatta utvecklingsarbete inom hjälpmedelsområdet. Det kan även ge underlag för fördjupade analyser, både inom myndigheten och för externa intressenter.

Mängdstatistik om personligt förskrivna hjälpmedel har inrapporterats från hjälpmedelscentraler, syncentraler, hörcentraler samt ortopedtekniska avdelningar. Statistiken är uppdelad på kön och åldersgrupper. För hjälpmedel från hjälpmedelscentraler och syncentraler finns statistik om antal personer som har personligt förskrivna hjälpmedel i februari 2021 (ögonblicksdata). Dessutom redovisas statistik över volymer på hjälpmedelsförskrivningar för år 2020 (årsdata). Från hörcentraler och ortopedtekniska avdelningar redovisas endast antalet personligt förskrivna hjälpmedel under år 2020.

Genom denna datainsamling är det möjligt att för första gången få en nationell bild av volymer, köns- och åldersfördelning för ett antal vanliga förskrivna hjälpmedel. Det finns tydliga könsskillnader på uppföljda förskrivna hjälpmedel från verksamheterna, även med hänsyn taget till populationen i olika åldrar. Det förekommer även regionala skillnader, resultaten bör dock tolkas med försiktighet för denna första datainsamling.

Socialstyrelsen har även genomfört en första systematisk insamling av data för att kunna följa kostnaderna och kostnadsutvecklingen för den enskilde i regioner och kommuner. Det är vanligast att regioner och kommuner inte tar ut en avgift för hjälpmedel. De avgifter som den enskilde får betala varierar dock stort mellan typ av hjälpmedel och var i landet personen bor. Det förekommer engångs- och abonnemangavgifter och i dagsläget utgör abonnemangavgifter ungefär en femtedel.

Årets inrapporterade data och kommande års data och statistik kommer att tillgängliggöras genom att den publiceras och visualiseras på Socialstyrelsens webbplats.

Socialstyrelsens bedömning är att det behövs ett fortsatt utvecklingsarbete och kvalitetshöjande insatser för att statistiken ska kunna användas på ett ändamålsenligt sätt inom hjälpmedelsområdet.

Inledning

Hjälpmedel kan förbättra livskvaliteten för personer med funktionsnedsättning på många sätt. Därför är individuellt anpassade hjälpmedel en viktig del i habilitering och rehabilitering, som ett stöd för att vardagslivet ska fungera. Hjälpmedelsområdet förändras över tid. Den tekniska utvecklingen medför nya möjligheter till ökad inkludering, delaktighet och självständighet för personer med funktionsnedsättning.

Data och statistik är viktiga källor till kunskap och bidrar till bättre förutsättningar för uppföljning och analys inom hjälpmedelsområdet. Att regelbundet samla in nationell statistik bidrar till att kunna stödja och följa utvecklingen inom området. Dessutom kan det på längre sikt främja en mer likvärdig tillgång och jämlika avgifter för hjälpmedel.

Att följa utvecklingen av individuella stöd och lösningar för individens självständighet är ett av de strategiska målen för den funktionshinderpolitiska strategin 2021–2031. Myndighetens statistik på hjälpmedelsområdet kommer att vara ett viktigt bidrag till denna uppföljning.

Uppdraget

Tillgången till nationell statistik inom hjälpmedelsområdet är begränsad, vilket försvårar en nationell uppföljning av hjälpmedelsområdet. Detta framkom i hjälpmedelsutredningens betänkande ”På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen”, SOU 2017:43. Enligt utredningens bedömning kan kontinuerlig uppföljning med jämförbar statistik inom hjälpmedelsområdet underlätta möjligheten att följa utvecklingen inom området. Det kan även bidra till bättre förutsättningar för utvecklingsarbete, såväl lokalt som regionalt. Dessutom kan det främja att det blir en mer likvärdig tillgång till hjälpmedel på lång sikt.

Mot bakgrund av detta gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att kontinuerligt samla in data och publicera statistik i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet. Uppdraget har genomförts i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Syfte

Uppdragets övergripande syfte är att kontinuerligt samla in data och publicera statistik för en långsiktig uppföljning av hjälpmedelsområdet. Den insamlade informationen gäller förskrivna hjälpmedel och ska kunna användas för att publicera statistik som redovisar:

- Andelen flickor, pojkar, kvinnor och män som använder hjälpmedel samt skillnader avseende hjälpmedelsförskrivning mellan könen.
- Regionala skillnader mellan hjälpmedelsverksamheterna.
- Skillnader i kostnader för den enskilde i samband med att ett hjälpmedel tillhandahålls.

Statistiken bör vara uppdelad på kön, åldersgrupper och typer av hjälpmedel, så långt Socialstyrelsen bedömer att det är rimligt.

Mål

Målet är att genom faktabaserad kunskap stödja och följa utvecklingen inom hjälpmedelsområdet samt främja en jämlik hjälpmedelsförsörjning.

Avgränsningar

I uppdraget exkluderas förbrukningsartiklar och hjälpmedel som används av flera personer, exempelvis det som säljs eller hyrs som grundutrustning. Statistiken exkluderar alla hjälpmedel som inte förskrivs med utgångspunkt från hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Det gäller arbetstekniska hjälpmedel, hjälpmedel för yrkesinriktad rehabilitering, pedagogiska hjälpmedel inom skola, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.

Uppdraget omfattar i nuläget inte hjälpmedel för vård och behandling beroende på svårigheter att samla in dessa uppgifter.

Statistik om förskrivna hjälpmedel

Ambitionen i uppdraget var att samla in och publicera mängdstatistik om förskrivna hjälpmedel från samtliga hjälpmedelsverksamheter, det vill säga hjälpmedelscentraler, syn- och hörcentral samt ortopedtekniska avdelningar.

Uppdraget avgränsas till förskrivna hjälpmedel av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom dessa verksamhetsområden.

Ett urval av hjälpmedel baserat på sexsiffriga ISO-koder har valts ut. Urvalet av hjälpmedel bygger på att samla in statistik från alla hjälpmedelsområden där så är möjligt och att säkerställa att korrekta uppgifter samlas in. Dessutom har hänsyn tagits till att uppgiftslämnarbördan för verksamheterna blir rimlig.

Uppgifterna om de förskrivna hjälpmedlen från hjälpmedelscentralerna har summerats utifrån kommuner och region i respektive län. Ansvarsfördelningen mellan kommun och region skiljer sig åt i landet, därför är det inte möjligt att redovisa dessa uppgifter på kommunnivå. De övriga hjälpmedelsområdena, syn, hörsel och ortopedteknik, är endast regionernas ansvar.

Statistik om hjälpmedelskostnader för den enskilde

Avgifterna för den enskilde skiljer sig åt beroende på var i landet personen bor och vilket hjälpmedel det avser. Det förekommer en mängd olika typer av hjälpmedelsavgifter, till exempel:

- egenavgift
- förskrivningsavgift
- abonnemangsavgift.

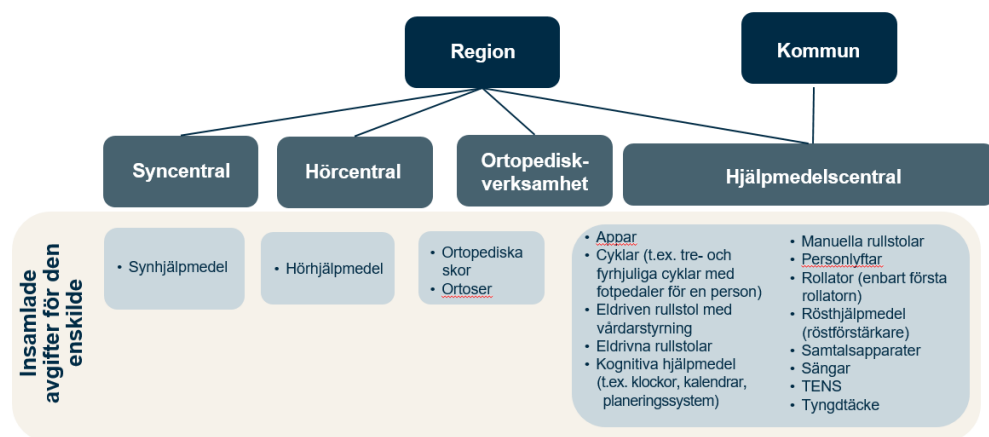
Egen- och förskrivningsavgift är engångskostnader medan abonnemangsavgift är en återkommande avgift, oftast per månad. För att i analysen kunna jämföra avgifter efterfrågades kostnaden per år för den enskilde. På så sätt är det möjligt att tolka resultatet som kostnaden det första året för den enskilde.

I resten av rapporten är det de tre ovannämnda avgiftstyperna som avses när det står avgifter för den enskilde. Generella patientavgifter och besöksavgifter inkluderas inte.

Det finns även reparationskostnader för vissa hjälpmedel och det kan förekomma ett högkostnadsskydd för den enskilde.

För att få en samlad bild över de olika hjälpmedelsavgifterna behöver både regionala och kommunala avgifter beaktas. Bilden nedan illustrerar ansvarsfördelningen mellan region och kommun. Regionerna ansvarar för samtliga hjälpmedel när det gäller barn och avgifterna kan skilja sig åt mellan barn och vuxna. Kommunerna kan ha olika avgifter för den enskilde i exempelvis särskilda boendeformer.

Figur 1. Ansvarsfördelning över hjälpmedel där avgifter för den enskilde efterfrågas

Hjälpmedel – definition, reglering och organisation

Definition av hjälpmedel

Det saknas en juridisk definition av vad hjälpmedel är, men det finns beskrivningar och definitioner av begreppet hjälpmedel ur olika perspektiv. I förarbetena till bestämmelserna om skyldigheten att erbjuda hjälpmedel (dvs. prop. 1992/93:159 s. 201) beskrivs hjälpmedel.

Med hjälpmedel avses dels hjälpmedel för vård och behandling, dels hjälpmedel för den dagliga livsföringen, vilka fordras för att den enskilde själv eller med hjälp av någon annan ska kunna

1. tillgodose personliga behov såsom att klä sig, äta, sköta sin hygien,
2. förflytta sig,
3. kommunicera med omvärlden,
4. fungera i hemmet och i närmiljön,
5. orientera sig,
6. sköta vardagslivets rutiner i hemmet,
7. gå i skolan, samt
8. delta i sysselsättning och vardagliga fritidssysselsättningar som utförs i hemmet och närmiljön.

Utanför begreppet hjälpmedel för den dagliga livsföringen faller arbetstekniska hjälpmedel, hjälpmedel som kan behövas för att genomgå yrkesinriktad rehabilitering, särskilda pedagogiska hjälpmedel inom skola, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt förbrukningsartiklar.

I Socialstyrelsens termbank definieras begreppet hjälpmedel som:

Definition av hjälpmedel

Hjälpmedel:

Hjälpmedel för det dagliga livet eller hjälpmedel för vård och behandling.

Hjälpmedel för det dagliga livet:

Individuellt utprovad produkt som syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera en funktionsnedsättning.

Hjälpmedel för vård och behandling:

Förskriften medicinteknisk produkt som syftar till att kontrollera, bibehålla eller förbättra ett medicinskt tillstånd och som är avsedd att kunna användas utan hälso- och sjukvårdsutbildning.

Nuvarande reglering

Hjälpmedelsförskrivning är en del av insatserna inom habilitering och rehabilitering samt vård och behandling.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (HSL) ska regioner och kommuner erbjuda hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Ansvaret är delat mellan regionerna och kommunerna (8 kap. 7 § och 12 kap. 5 § i HSL). Regionens ansvar är att tillhandahålla hjälpmedel till personer som är bosatta inom regionen (8 kap. 7 § HSL). Kommunen har motsvarande hjälpmedelsansvar för personer som bor i särskilda boenden och som vistas i daglig verksamhet. Kommunen har även ansvar för hjälpmedel inom hemsjukvården i de fall ansvaret för hemsjukvården överlåtits från regionen till kommunen. Hur ansvaret är fördelat mellan huvudmännen avgörs genom lokala överenskommelser och vilken typ av hjälpmedel som ska erbjudas är inte närmare reglerat i författning.

Hjälpmedelsverksamhetens organisation

De flesta verksamheter inom syn- och hörselområdet finns organisatoriskt inom regionerna och drivs av sjukvårdshuvudmännen själva. Inom hörselområdet har några regioner auktoriserade audionommottagningar, dit patienterna kan vända sig direkt utan remiss, enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV). Lagen möjliggör valfrihet för avsedda tjänster.

Ortopedtekniska avdelningar bedrivs i mindre omfattning av regionerna själva. Flertalet ortopedtekniska avdelningar bedrivs av privata vårdgivare på uppdrag av sjukvårdshuvudmännen.

Det finns i princip en hörselvårdsverksamhet, en syncentral och en ortopedteknisk verksamhet inom varje region. Förskrivarna finns inom den egna verksamheten.

De hjälpmedel som regionerna vanligtvis ansvarar för är:

- hjälpmedel till personer med hörselnedsättning i alla åldrar
- hjälpmedel till personer med synnedsättning i alla åldrar
- hjälpmedel till barn oavsett funktionsnedsättning – varierande åldersgränser
- ortopedtekniska hjälpmedel oavsett ålder
- medicinska behandlingshjälpmedel oavsett ålder.

Ansvaret för de hjälpmedel som hanteras inom hjälpmedelscentralen är oftast delat. På en generell nivå har regionerna och kommunerna ett delat ansvar för:

- hjälpmedel till personer med rörelsenedsättning, förutom ortopedtekniska hjälpmedel
- hjälpmedel till personer med kommunikativa eller kognitiva funktionsnedsättningar.

Flertalet hjälpmedelscentraler drivs av regionerna och de samverkar med kommunerna i länet via olika avtal. Det finns även hjälpmedelscentraler som drivs gemensamt av region och kommuner i ett län eller av flera kommuner gemensamt. Det förekommer också att hjälpmedelscentralernas verksamhet bedrivs på entreprenad, då en sjukvårdshuvudman ensam eller tillsammans med andra upphandlat verksamheten. Den vårdgivaren har då en tydlig utförarroll.

Gemensamt för förskrivarna är att de, med några få undantag, är legitimerade yrkeskategorier inom hälso- och sjukvården och att de förskriver hjälpmedel med utgångspunkt från HSL.

Metod och genomförande

All statistikproduktion behöver ha en väl utarbetad design, framför allt när det gäller en ny datainsamling och ett helt nytt statistikområde som i detta fall är hjälpmedel. I arbetet har det bland annat ingått att välja datakällor, metod och verktyg för datainsamlingen. Olika krav har beaktats, som krav på juridiska regelverk och låg uppgiftslämnararbörda, det vill säga att det ska vara enkelt att svara på och lämna uppgifter.

Förskrivna hjälpmedel

Mängdstatistik om personligt förskrivna hjälpmedel har samlats in från hjälpmedelscentraler, syn- och hörcentraler samt ortopedtekniska avdelningar. Hjälpmedel indelas enligt ISO-klassificering. Den är en internationell standard för klassificering och terminologi för hjälpmedel, ISO 9999, "Assistive products for persons with disability – Classification and terminology". På svenska heter den "Klassifikation av medicintekniska produkter för personer med funktionsnedsättningar", ISO 9999. ISO-klassificeringen består av tre nivåer. Ett exempel för området förflyttning är:

Tabell 1. Exempel på ISO-klassificering

Huvudgrupp	12	Hjälpmedel vid förflyttning
Grupp	12 22	Manuella rullstolar
Undergrupp	12 22 03	Manuella tvåhjuldrivna rullstolar

Källa: SS-EN ISO 9999:2011, SIS; Swedish standards institute

Se detaljer om produkter från varje verksamhetsområde med respektive ISO-koder i bilaga 1.

En förutsättning för att samla in statistik var att hjälpmedlet registrerades på samma ISO-kod i alla regioner och kommuner samt att de även hanterades av hjälpmedelsverksamheterna.

Alla produkter från hjälpmedelsverksamheterna utgår från en sexställig ISO-kod som är registrerad på person och kopplas därmed till kön och ålder på personen som har hjälpmedlet. Statistiken är uppdelad på kön och åldersgrupperna 0–17, 18–64, 65–74, 75–84 år samt 85 år eller äldre.

Datainsamlingsfrekvens och uppgifter

I samråd med hjälpmedelsverksamheterna beslutades om både datainsamlingsfrekvens och period. Datainsamlingen från verksamheterna kommer att genomföras årligen. I denna första datainsamling var inrapporteringsperioden, från den 8 februari till den 1 mars 2021. I fortsättningen är inrapporteringsperioden från den 1 februari till den 1 mars årligen. Data från varje verksamhetsområde samlas in som delmängder från hjälpmedelscentraler, hörcentraler, ortopedtekniska avdelningar samt syncentraler. Alla fyra delar ingår i Socialstyrelsens nyetablerade mängdstatistik om hjälpmedel. Det är inga personuppgifter som lämnas till Socialstyrelsen utan endast uppgifter om hjälpmedel på gruppnivå.

Statistik från hjälpmedelscentraler och syncentraler innehåller både ögonblicksdata och årsdata. Måtten förklaras nedan:

Olika mätperioder

Ögonblicksdata:

Antal personer som har förskrivit hjälpmedel vid en viss angiven tidpunkt. Data avser en dag i februari 2021.

Årsdata:

Antal förskrivningar under ett år. I denna rapport avses data för helår 2020.

Med hjälp av årsdata finns ett visst utrymme för regionala jämförelser i de fall ögonblicksdata saknas och en möjlighet att följa volymen av förskrivningar per år.

Hörcentraler och ortopedtekniska avdelningar rapporterar endast in årsdata. Anledningen är bland annat att de hjälpmedlen inte återlämnas i samma utsträckning och därmed inte alltid avregistreras. Detta försvårar möjligheten att ta ut ögonblicksdata i många regioner. För att få en korrekt nationell bild som möjligt bedömde Socialstyrelsen att endast samla in årsdata.

Hjälpmedelscentraler

Hösten 2019 inledde Socialstyrelsen ett samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt företrädare på hjälpmedelscentralerna. En arbetsgrupp bildades med dessa parter. Ambitionen var att i samråd med dessa parter komma fram till ett gemensamt urval av förskrivna hjälpmedel från hjälpmedelscentraler att påbörja statistikinsamling. Arbetsgruppen fastställde följande kriterier för insamlade hjälpmedel, de ska:

- Avse individmärkt huvudhjälpmedel som är registrerat på person.
- Utgå från en sexställig ISO-kod som är registrerad på person och kopplas därmed till kön och ålder.
- Omfatta rörelse, kommunikation och kognition.
- Avse hjälpmedel som alla hjälpmedelscentraler har i sitt uppdrag och hanteras av dem. Vidare ska hjälpmedel registreras på samma ISO-kod på alla hjälpmedelscentraler.

Sammanlagt ingår 19 hjälpmedelsprodukter i statistiken från hjälpmedelscentralerna. Produkterna och tillhörande ISO-koder framgår av bilaga 1. Hjälpmedelscentralerna rapporterar in både ögonblicks- och årsdata.

Rapporteringen omfattar:

- **Ögonblicksdata:** Antal unika individer som hade personligt förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod, vid ett specifikt datum. Verksamheterna väljer en valfri dag under vecka 5 för att ta fram uppgifter om antal individer som har personligt förskrivna hjälpmedel.

- **Årsdata:** Totalt antal förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod under föregående år.

Syncentraler

I januari 2020 genomförde Point AB på uppdrag av Socialstyrelsen en enkätundersökning bland hör- och syncentraler. Enkätfrågorna framgår i bilaga 3. Frågorna inkluderade bland annat: *Om man skulle välja ut några hjälpmedel att följa nationellt och kontinuerligt över tid, vilka anser ni vara de viktigaste förskrivna synhjälpmedlen att följa?* De tre produkter som ingår i uppföljningen arbetades fram med stöd av resultaten av den enkätundersökningen, i de regioner som besvarade enkäten. Se produkterna och tillhörande ISO-koder i bilaga 1.

Rapporteringen omfattar:

- **Ögonblicksdata:** Antal unika individer som hade personligt förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod, vid ett specifikt datum. Verksamheterna väljer en valfri dag under vecka 5 för att ta fram uppgifter om antal individer som har personligt förskrivna hjälpmedel.
- **Årsdata:** Totalt antal förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod under föregående år.

Hörcentraler

Som nämnts genomfördes en enkätundersökning vid landets hörcentraler, enkätfrågorna framgår i bilaga 3. Frågorna inkluderade bland annat: *Om man skulle välja ut några hjälpmedel att följa nationellt och kontinuerligt över tid, vilka anser ni vara de viktigaste förskrivna hörselhjälpmedlen att följa?* I kartläggningen framgick att de regioner som besvarade enkäten, önskade en nationell uppföljning av förskrivna hörapparater (både hörapparater bakom och i örat). Båda produkterna ingår därmed i uppföljningen, se tillhörande ISO-koder i bilaga 1.

Rapporteringen omfattar:

- **Årsdata:** Antal unika individer som hade fått personligt förskrivna hjälpmedel med den aktuella ISO-koden under föregående år.

Ortopedtekniska avdelningar

Ortopedtekniska Branschrådet har i samråd med dess medlemmar valt ut en produkt, transtibiella proteser, för att påbörja en nationell uppföljning, se ISO-kod för produkten i bilaga 1.

Rapporteringen omfattar:

- **Årsdata:** Antal unika individer som hade fått personligt förskrivna hjälpmedel med den aktuella ISO-koden under föregående år.

Hjälpmedelskostnader för den enskilde

Socialstyrelsen genomförde en förstudie under hösten 2020 som innefattade tio kommuner och tre regioner, som alla var slumpmässigt utvalda. Förstudien syfte var att testa frågor inför en framtida insamling heltäckande datainsamling. Socialstyrelsen anpassade sedan kommande insamling utifrån resultaten i förstudien.

Uppgift om avgifter vid hjälpmedelsförskrivning har under våren 2021 samlats in från regioner och kommuner avseende statistikår 2020. Olika typer av avgifter samlades in med avgränsningen att det enbart skulle vara en avgift för hjälpmedlet. Därför är patientavgifter såsom besöksavgifter exkluderade i denna insamling.

Från regionerna samlades uppgifter in separat för barn och vuxna då de ofta förekommer olika avgiftsnivåer för barn, under 18 år och vuxna, 18 år och äldre.

För kommunerna fanns även möjlighet att rapportera om det fanns undantag för personer i särskilda boendeformer.

Datainsamlingen från kommunerna och regionerna om avgifter ska genomföras vartannat år av Socialstyrelsen. I denna första insamling var inrapporteringsperioden från den 8 februari till 1 mars 2021. I fortsättningen är inrapporteringsperioden från den 1 februari till 1 mars vartannat år.

Rapporteringen omfattar:

- Typ av avgift för den enskilde.
- Avgiftsnivå för den enskilde per år.
- Reparationsavgift för den enskilde.
- Eventuellt högkostnadsskydd.

Resultat

I detta avsnitt redovisas ett urval av den statistik som sammanställts utifrån den helt nya datainsamlingen som genomförts på hjälpmedelsområdet. För mer information och statistik om förskrivna hjälpmedel hänvisas till tabellbilaga 1. Statistik om kostnader för hjälpmedel för den enskilde individen redovisas i tabellbilaga 2.

Mer information

Fler tabeller och diagram finns här (välj *Tillhörande dokument och bilagor*): www.socialstyrelsen.se/

Hjälpmedel från hjälpmedelscentraler

Förskrivna hjälpmedel från kommuner och regioner har summerats till respektive län. Sammanlagt inkluderas 19 produkter i den nationella uppföljningen av hjälpmedel för rörelse, kognition och kommunikation från landets hjälpmedelscentraler.

Hjälpmedelscentralerna rapporterade in både ögonblicksdata och årsdata. Ögonblicksdata redovisar hur många personer som har det aktuella hjälpmedlet vid en viss tidpunkt, i detta fall en dag i februari 2021. Medan årsdata visar hur förskrivningen av hjälpmedel ser ut under år 2020.

Att observera

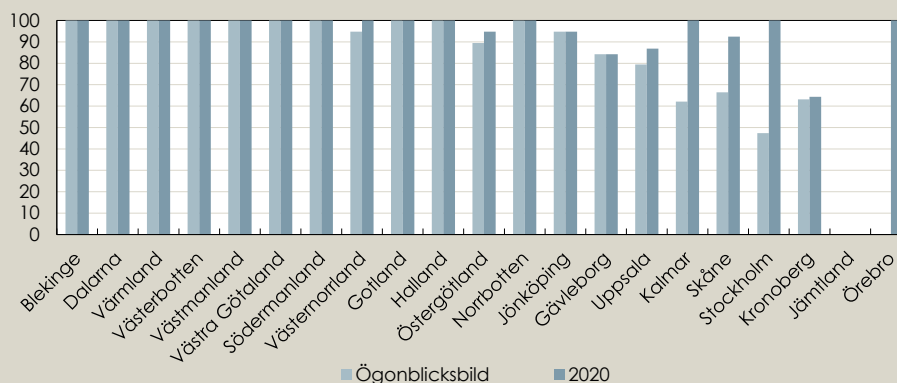
Hjälpmedelscentralernas statistik avser kommuner och regioner sammanslagna och redovisas enbart som region i figurerna.

Svarsfrekvens per region

För 10 av 21 regioner har vi 100-procentig täckning/rapportering vad gäller ögonblicksdata (februari 2021). Detta innebär att alla hjälpmedelscentraler inom dessa 10 regioner som vi *förväntade* oss skulle rapportera också har rapporterat för alla 10 kön/åldersgrupper och för alla hjälpmedel. Se figur 2.

Vad gäller årsdata rapporterade 14 av 21 regioner 100 procent av efterfrågade data ifrån hjälpmedelscentraler. Se hur Socialstyrelsen har beräknat täckning per hjälpmedelsområde i tabellbilaga 1.

Figur 2. Hjälpmedelscentralernas svarsfrekvens per region, ögonblicks- och årsdata

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Fler kvinnor än män får hjälpmedel

Hjälpmedel för **rörelse, kognition och kommunikation**, per åldersgrupp och kön visar att det är fler kvinnor än män som erhåller personligt förskrivna hjälpmedel. I februari 2021 var det totalt 875 973 personer, varav 516 164 kvinnor, motsvarande 60 procent, och 359 809 män motsvarande 40 procent, som har hjälpmedel inom dessa områden. Några få undantag finns där vissa hjälpmedel är vanligare bland män, exempelvis gästolar, samtalsapparater, programvara för närkommunikation samt stationära lyftar monterade på väggar, golv eller i tak.

Rollatorer är det vanligaste hjälpmedlet

När det gäller hjälpmedel för rörelse är **rollatorer** det hjälpmedlet som flest personer har erhållit från hjälpmedelscentralerna. Totalt hade 335 428 personer rollatorer i februari 2021¹. Av dessa var 219 860 kvinnor, motsvarande 66 procent och 115 568 män, motsvarande 34 procent, se tabellbilaga 1. Under 2020 var förskrivningen av rollatorer 183 828, se figur 3.

Inrapportering för rollatorer saknas exempelvis i Region Stockholm, där produkten inte registreras på person i beställningssystemet. Om alla regioner hade rapporterat in data, uppskattas att totalt 457 210 personer i riket skulle ha rollatorer. Det näst vanligaste hjälpmedlet för rörelse är manuella tvåhjulsdrevna rullstolar som förskrivits till 113 900 personer. Skattat antal för riket motsvarar 121 392 personer. Uppgifterna för riket bör tolkas med försiktighet med hänsyn till skattningarna².

Olika förskrivning av tyngdtäcken i landet

Hjälpmedel för stimulering av sinnen och känslighet (tyngdtäcken) är också en stor hjälpmedelsprodukt. I februari 2021 var det 59 731 personer som hade personligt förskrivna **tyngdtäcken**, varav 35 228 kvinnor, motsvarande 59 procent, och 24 503 män motsvarande 41 procent. Förskrivningen av tyngdtäcken uppgick till 26 851 totalt under år 2020, se figur 3.

¹ Ögonblicksdata. Verksamheterna gjorde ett datauttag en dag under vecka 5 i februari 2021.

² Om en region inte rapporterat för ett hjälpmedel har den antagits rapportera lika många hjälpmedel per capita som medianregionen bland de som har rapporterat. För detaljer, se tabellbilaga 1.

Under uppdragstiden har vissa regioner slutat med förskrivning av tyngdtäcken enligt Medicintekniska produktrådets rekommendation (MTP-rådet). I samråd med arbetsgruppen och andra representanter för hjälpmedelscentraler togs beslutet att följa förskrivningar av tyngdtäcken så länge förskrivningar görs i regioner och kommuner. Socialstyrelsen kommer i samråd med representanter för hjälpmedelscentraler att utvärdera behovet av fortsatt uppföljning av hjälpmedlet i framtiden.

Kognitionshjälpmedel

Som **kognitionshjälpmedel** förskrivs både planeringshjälpmedel som personliga kalendrar och tidtabeller, samt tidshjälpmedel som ur och klockor, i nästan lika stor omfattning. I februari hade totalt 38 315 respektive 34 575 personer dessa förskrivna hjälpmedel. Fördelningen mellan könen var den samma för dessa två hjälpmedel, 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Under 2020 förskrevs 18 273 kalendrar och tidtabeller och 11 893 ur och klockor.

Kommunikationshjälpmedel

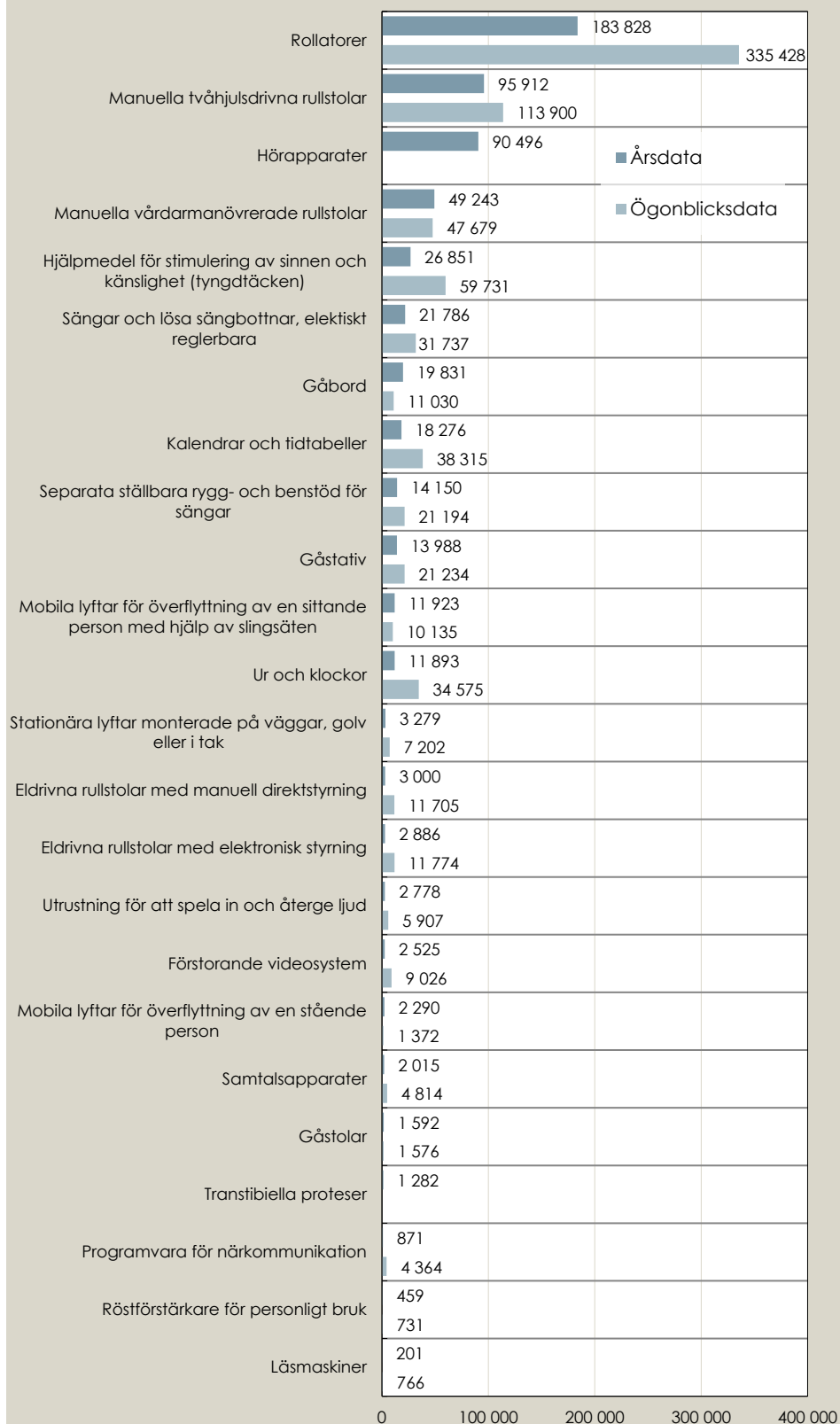
De hjälpmedel som följts upp inom området **kommunikation** är samtalsapparater, programvara för närkommunikation och röstförstärkare. I februari 2021 hade i nämnd ordning 4 814, 4 364 och 731 personer dessa hjälpmedel. Det är fler pojkar och män som har samtalsapparater och programvara, motsvarande 59 procent respektive 65 procent, jämfört med flickor och kvinnor. När det gäller röstförstärkare så är däremot flertalet kvinnor, 56 procent.

Personer som har förskrivna hjälpmedel och antal förskrivningar 2020

Figur 3 visar förhållandet mellan de antal personer som har ett visst förskrivet hjälpmedel och de antal förskrivningar som görs av det hjälpmedlet.³ För de flesta hjälpmedel är de antal personer som har ett visst hjälpmedel under en dag i februari 2021, fler än de förskrivningar som gjordes 2020 av motsvarande hjälpmedel. Undantag gäller för manuella vårdarmanövrerade rullstolar, gåbord och mobila lyftar. Exempelvis förskrevs det stora volymer gåbord under år 2020, totalt 19 831, men endast 11 030 personer hade denna typ av hjälpmedel i februari 2021. Det visar förmodligen att dessa hjälpmedel används under en kortare tid och därmed förskrivs fler gånger. Detta till skillnad från exempelvis eldrivna rullstolar, som i regel används en längre tid. Figuren visar att det antal eldrivna rullstolar som förskrevs under år 2020, är mycket lägre än de antal personer som har eldrivna rullstolar.

³ För Region Stockholm saknas vissa uppgifter om förskrivna hjälpmedel i särskilda boendeformer.

Figur 3. Antal personer med hjälpmedel ifrån Hjälpmedelscentraler
Ögonblicksdata (februari 2021) samt förskrivna hjälpmedel årsdata 2020

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Hjälpmedel vanligare bland pojkar än flickor

Könsskillnader vad gäller förskrivningar av och antal med en viss typ av hjälpmedel är tydligare i vissa åldersgrupper än andra. Hjälpmedelsprodukter uppdelat på kön och ålder, redovisat per 100 000 invånare, visar att pojkar är överrepresenterade i förhållande till flickor för nästan alla hjälpmedel när det gäller den yngsta åldersgruppen 0–17 år, se tabell 2 nedan.

Hjälpmedel vanligare bland kvinnor än män

I de andra åldersgrupperna är kvinnor överrepresenterade för de flesta hjälpmedel. Det hjälpmedel och den åldersgrupp som hade mest kvinnlig överrepresentation var tyngdtäcken i åldersgruppen 65–74 år. Inom denna åldersgrupp skrevs 276 tyngdtäcken ut per 100 000 kvinnor jämfört med 116 tyngdtäcken per 100 000 män. Sett över alla åldrar var hjälpmedlet programvara för närkommunikation det som minst tenderade att skrivas ut till kvinnor jämfört med till män.

Det var vanligare att hjälpmedlet sängar och lösa sängbottnar, elektriskt reglerbara, skrevs ut till män i alla åldersgrupper, men totalt sett var det vanligare att det skrevs ut till kvinnor. Detta beror på att kvinnor är överrepresenterade i åldersgruppen 85 år eller äldre, där hjälpmedlet är vanligt, vilket resulterar i att hjälpmedlet är vanligare bland kvinnor jämfört med män totalt sett över alla åldrar.

Det hjälpmedel och den åldersgrupp som hade mest manlig dominans var eldrivna rullstolar med manuell direktstyrning i åldersgruppen 85 år eller äldre. Inom denna åldersgrupp skrevs 371 sådana hjälpmedel ut per 100 000 kvinnor men hela 969 sådana hjälpmedel per 100 000 män.

Ett sätt att identifiera könsskillnader i andelen personer som har förskrivna hjälpmedel i februari 2021 är att beräkna **prevalenskvoten** mellan kvinnor och män med hjälpmedel för de olika åldersgrupperna.

$$\text{Prevalenskvot} = \frac{\text{Andel kvinnor i åldersgruppen med hjälpmedel}}{\text{Andel män i åldersgruppen med hjälpmedel}}$$

Prevalenskvot över 1 – en ökad förskrivning av hjälpmedlet bland kvinnor jämfört med män.

Prevalenskvot under 1 – en minskad förskrivning av hjälpmedlet bland kvinnor jämfört med män.

Prevalenskvot lika med 1 – en förskrivning av hjälpmedlet är lika vanligt bland kvinnor och män.

Exempel på hjälpmedlen som är **vanligare bland kvinnor** än bland män, 18 år och äldre:

- manuella vårdarmanövrerade rullstolar
- rollatorer

- gåstativ
- separata ställbara rygg- och benstöd för sängar
- gåbord
- tyngdtäcken
- kalendrar och tidtabeller.

Exempel på hjälpmedel som är **vanligare bland män** än bland kvinnor, 18 år och äldre:

- samtalsapparater
- programvara för närkommunikation.

Exempel på hjälpmedel som är **lika vanliga** (prevalenskvot=1) bland kvinnor och män sett över alla åldrar:

- eldrivna rullstolar med elektronisk styrning
- eldrivna rullstolar med manuell direktstyrning
- stationära lyftar monterade på väggar, golv eller i tak.

Slutsatsen är dock att elrullstolar är vanligare hos män i de flesta åldersgrupper.

För den yngsta åldersgruppen är pojkar överrepresenterade för alla hjälpmedel förutom gåbord.

I tabell 2 redovisas prevalenskvoten mellan kvinnor och män per hjälpmedel och åldersgrupp. Ju större andel av kvinnorna som har hjälpmedlet relativt männen i en åldersgrupp – desto starkare lila färg. Om hjälpmedlet tvärtom är vanligare bland männen blir färgen mörkare grön desto mer vanligt det är för männen jämfört med kvinnorna.

Tabell 2. Prevalenskvot kvinnor/män, efter ålder och hjälpmedel 2020⁴

Rapporterade förskrivningar av hjälpmedel	0-17	18-64	65-74	75-84	85+	Alla åldrar
Utrustning för att spela in och återge ljud	0,7	1,2	1,3	1,7	1,9	2,0
Manuella vårdarmanövrerade rullstolar	0,8	1,4	1,4	1,6	1,8	2,0
Rollatorer	0,9	1,8	1,4	1,5	1,3	1,9
Gåstativ	0,8	1,7	1,4	1,4	1,4	1,8
Sep. ställb. rygg- o. benstöd f. säng.	0,9	1,8	1,4	1,4	1,2	1,8
Förstorande videosystem	0,7	1,1	1,2	1,6	1,4	1,6
Gåbord	1,3	1,5	1,2	1,3	1,3	1,6
Tyngdtäcken	0,6	2,1	2,3	1,7	1,6	1,5
Manuella tvåhjulsdrevna rullstolar	0,8	1,1	1,0	1,1	1,3	1,3
Kalendrar och tidtabeller	0,5	1,3	1,1	1,5	1,6	1,3
Mob. lyftr f. överf. stående pers.		1,3	0,8	1,0	1,1	1,3
Röstförstärkare för personligt bruk		2,2	1,0	0,8	0,6	1,3
Läsmaskiner		1,0	0,8	1,0	1,0	1,1
Mob. lyftr. sitt. pers. ma. slingsäten	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
Säng. o lösa sängb., elektiskt reglerbara	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1
Eldriv. Rullst. med manuell direktstyrning	0,8	1,4	0,9	0,7	0,4	1,0
Eldrivna rullstolar med elektronisk styrning	0,7	1,1	1,0	0,9	0,7	1,0
Stat. lyftar mont. på vägg. golv el. i tak	0,8	0,9	1,0	1,2	1,1	1,0
I-örat-hörapparater	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9
Gåstolar	0,9	0,9	1,7	2,2		0,9
Bakom-örat-hörapparater	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8	0,9
Ur och klockor	0,4	1,1	0,8	1,2	1,6	0,8
Samtalsapparater	0,7	0,7	0,6	0,9	0,7	0,7
Transtibiella proteser	0,7	0,6	0,4	0,6	0,5	0,6
Programvara för närkommunikation	0,5	0,6	1,2	0,6	0,4	0,5
Alla hjälpmedel	0,6	1,3	1,1	1,3	1,3	1,5

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen

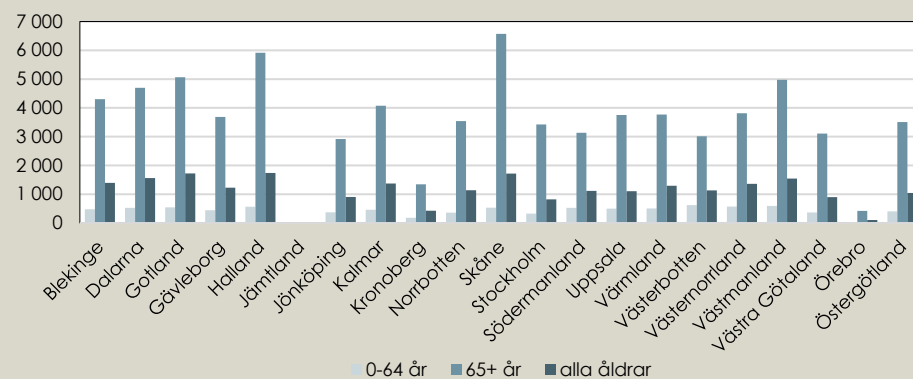
Hjälpmedel vanligare i högre åldrarna

I de rapporterade regionerna varierar antalet personer som har manuella tvåhjulsdrevna rullstolar och manuella vårdarmanövrerade rullstolar. Det är stora hjälpmedelsgrupper som alla rapporterade regioner registrerar i verksamhetssystemen på person. I figurerna 5 och 6 visas exempel på hur antalet manuella rullstolar per 100 000 invånare i regionen ändras beroende på vilka åldersgrupper man studerar. Uppgifterna gäller februari 2021.

Sett över alla åldrar rapporteras flest manuella rullstolar per 100 000 invånare i Halland. För 65 och äldre är det flest i Skåne och i gruppen 0–64 år har Västerbotten flest manuella rullstolar per 100 000, se figur 5.

⁴ För hjälpmedel med färre än tio rapporterade förskrivningar totalt inom en åldersgrupp visas inte prevalenskvoten här. Prevalenskvoten går heller inte att beräkna när det finns 0 rapporterade hjälpmedel för ett visst kön, exempelvis gåstolar till män 85+.

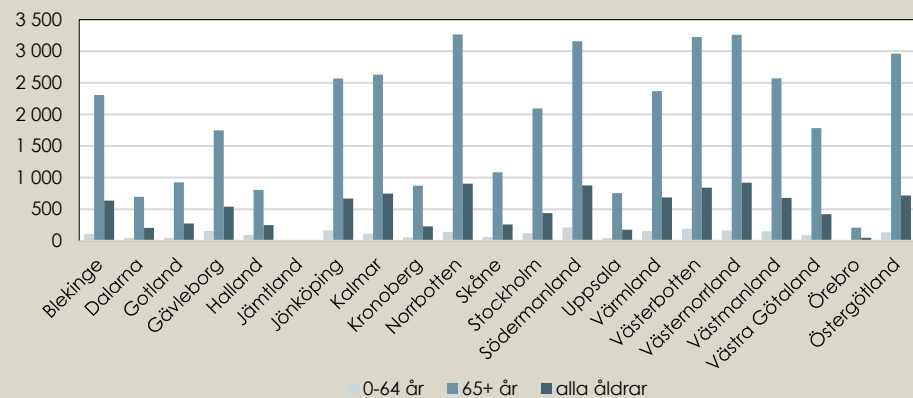
Figur 5. Antal personer med manuella tvåhjulsdrevna rullstolar per 100 000 invånare, per åldersgrupp och region. Ögonblicksdata.

Källa: Statistik om hjälpmedel februari 2021, Socialstyrelsen

När det gäller **manuella vårdarmanövrerade rullstolar** förekommer flest personer per 100 000 invånare till personer över 65 år i regionerna Norrbotten, Västernorrland, Västerbotten och Södermanland. De förskriver också flest manuella vårdarmanövrerade rullstolar, sett över alla åldrar. I åldersgruppen 0–64 år är det i Södermanland som rapporterat in flest förskrivningar per 100 000 invånare, se figur 6.

Figur 6. Antal personer med manuella vårdarmanövrerade rullstolar per 100 000 invånare, per åldersgrupp och region. Ögonblicksdata.

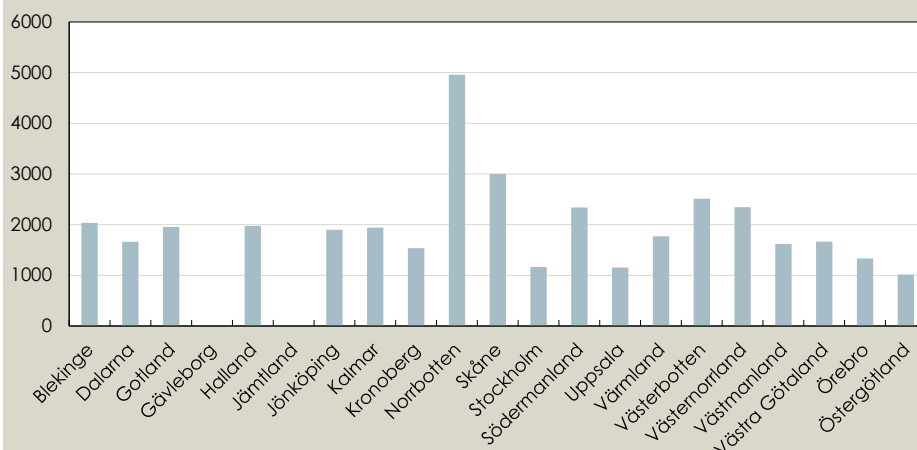
Källa: Statistik om hjälpmedel februari 2021, Socialstyrelsen

Regionala skillnader i rapporterade antal förskrivningar

I figurerna 7, 8 och 9 visas exempel på hur volymerna av förskrivningar per 100 000 invånare varierar i rapporterande kommuner och regioner.

I Norrbotten förskrevs flest antal **rollatorer**, 4 958 per 100 000 invånare, följt av Skåne med 3 002 förskrivningar. Gävleborg och Jämtland rapporterade inte om förskrivna rollatorer (bortfall). Östergötland rapporterade lägst antal förskrivningar av rollatorer, 1 014 per 100 000 invånare, se figur 7.

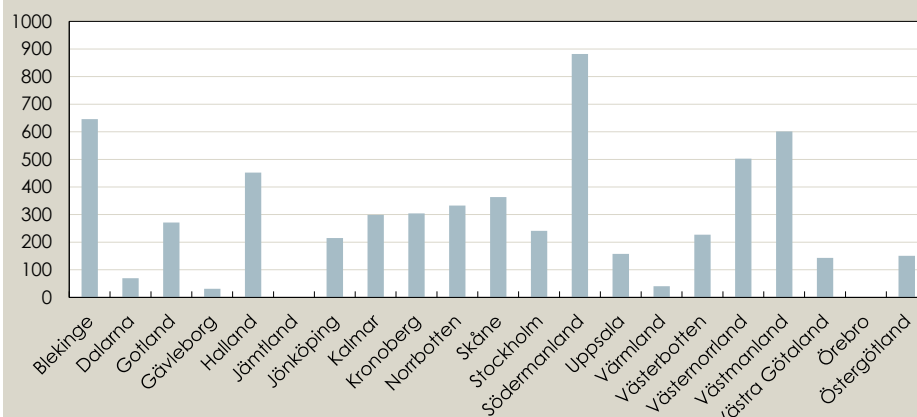
Figur 7. Antal förskrivna rollatorer per 100 000 invånare år 2020

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Som tidigare nämnts förskrivs inte **tyngdtäcken** i vissa kommuner och regioner. Det var Södermanland som hade flest förskrivningar, 882 per 100 000 invånare, följt av Blekinge, 646 och Västmanland, 601 per 100 000 invånare, se figur 8.

Figur 8. Antal förskrivna tyngdtäcken per 100 000 invånare år 2020

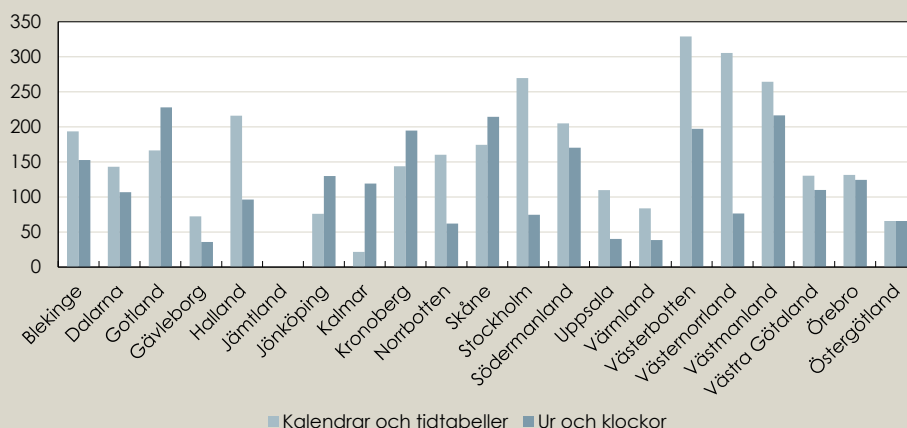

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

För **planeringshjälpmedel** som kalendrar och tidtabeller rapporterade Västerbotten flest förskrivningar, 329 per 100 000 invånare, följt av Västernorrland, 305 och Stockholms län, 270 per 100 000 invånare, se figur 9.

För **tidshjälpmedel** som ur och klockor rapporterade Gotland flest förskrivningar per 100 000 invånare, 228, följt av Västmanland, 216. Gävleborg, Värmland och Uppsala län rapporterade lägst antal tidshjälpmedel cirka 40, genomsnittet över de 20 rapporterande regionerna låg på 123 per 100 000, se figur 9.

Figur 9. Antal förskrivna kalendrar och tidtabeller, samt ur och klockor per 100 000 invånare och region år 2020

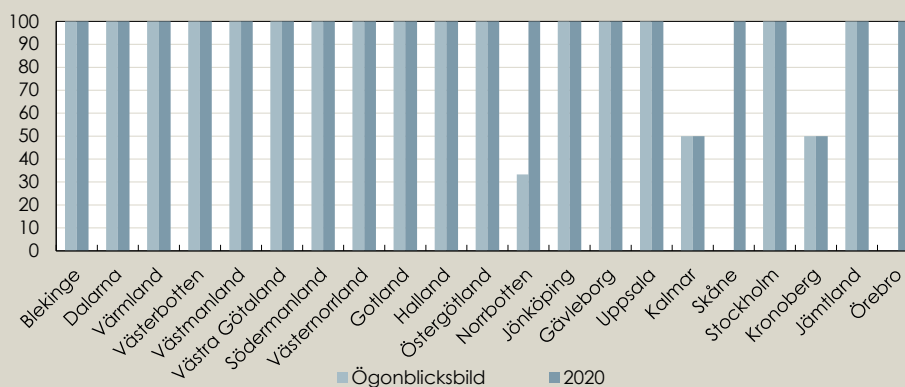

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Synhjälpmedel

Tre produkter från syncentraler ingår i denna uppföljning. I figur 10 framgår att 16 av 21 regioner har rapporterat in både ögonblicks- och årsdata för dessa produkter. Se hur Socialstyrelsen beräknat täckning per hjälpmedelsverksamhetsområde och region i tabellbilaga 1.

Figur 10. Syncentralernas svarsfrekvens per region, ögonblicks- och årsdata

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

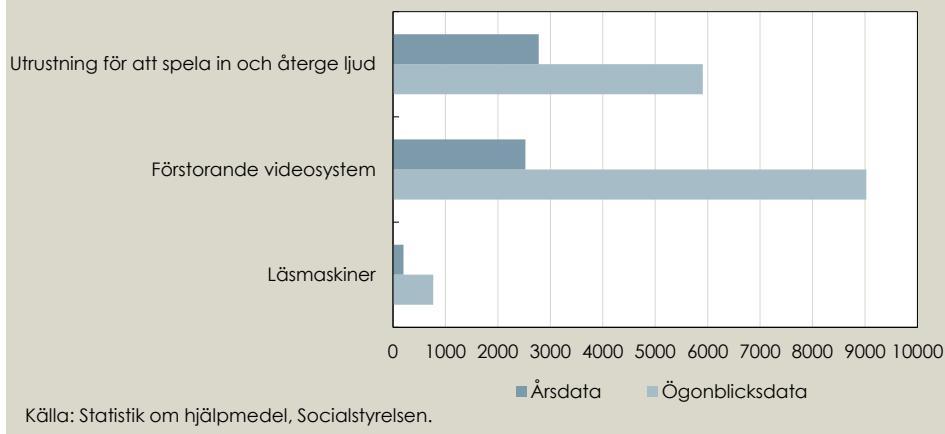
Antal personer med förskrivna synhjälpmedel

Figur 11 visar antalet personer i rapporterade regioner som har förstörande videosystem, utrustning för att spela in och återge ljud samt läsmaskiner, i februari 2021.

Förskrivningar av **förstörande videosystem** är de mest förekommande synhjälpmedlet. Det var 9 026 personer som hade dessa hjälpmedel i februari 2021. Under 2020 förskrevs denna typ av synhjälpmedel till 2 525 personer. Förskrivningar av **utrustning för att spela in och återge ljud** är också ett vanligt förekommande hjälpmedel. Det var 2 778 som förskrevs 2020 och i

februari 2021 hade 5 907 personer som dessa hjälpmedel. Det minst förskrivna synhjälpmedlet är **läsmaskiner**, det var endast 766 personer hade dessa hjälpmedel vid mätningstillfället och endast 201 förskrivningar under 2020.

Figur 11. Antal personer som har förskrivna synhjälpmedel i februari 2021 samt antal förskrivna synhjälpmedel 2020

Fler kvinnor än män har synhjälpmedel

Skillnader gällande ålders- och könsfördelningar redovisas i tabellbilaga 1. Det förekommer skillnader mellan könen i olika åldersgrupper avseende synhjälpmedel.

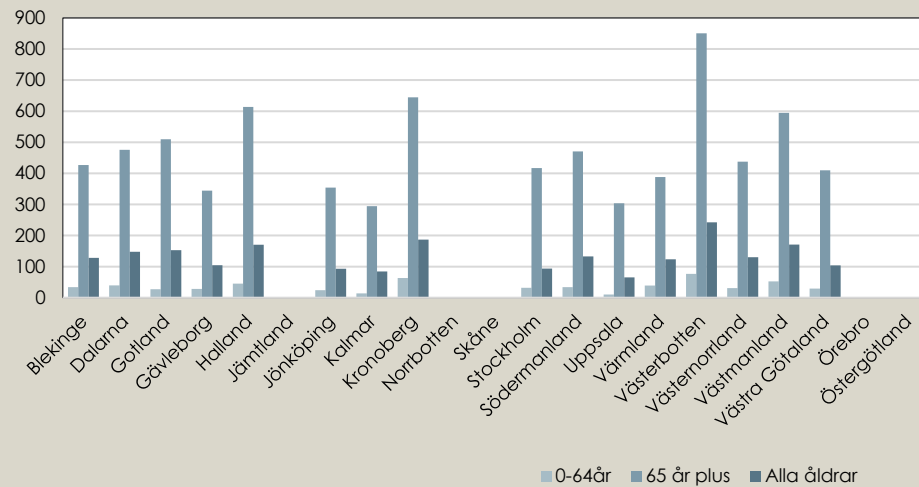
I åldern 0–17 år är pojkar överrepresenterade vad gäller andelen med förstörande videosystem och utrustning för att spela in och återge ljud.

I åldersgruppen 18–64 år är det inga större skillnader mellan könen. Skillnaderna mellan könen ökar successivt i de äldre åldersgrupperna, där är det främst kvinnor som erhållit de uppföljda synhjälpmedlen. Störst ålders- och könsskillnader finns i åldersgruppen 85 år eller äldre. Mer än dubbelt så många förskrivningar görs till kvinnor jämfört med män i den åldersgruppen, framför allt för hjälpmedlet utrustning för att spela in och återge ljud.

Antal personer med personligt förskrivna synhjälpmedel varierar i landet

I de rapporterade regionerna varierar antalet förskrivningar på person bland uppföljda synhjälpmedel. I figur 12 visas exempel på hur antalet personer med förstörande videosystem per 100 000 invånare i regionen ändras beroende på vilka åldersgrupper som studeras. De flesta förskrivningarna per 100 000 invånare görs till personer i åldersgruppen 65 år eller äldre i Västerbotten, Kronoberg och Halland.

Figur 12. Antal personer med förstorande videosystem i olika åldrar per 100 000 invånare och region februari 2021

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Antal förskrivna synhjälpmedel

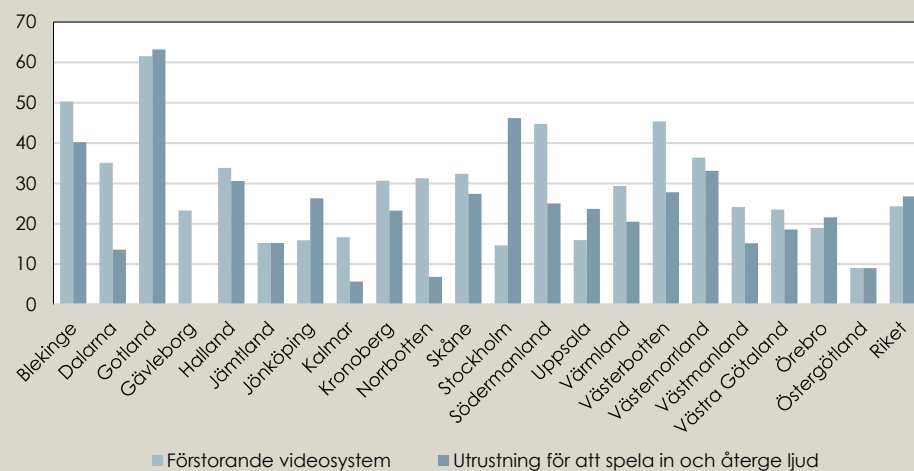
Under föregående år 2020 rapporterades förskrivningar på de uppföljda synhjälpmedlen enligt följande: förstorande videosystem (2 778), utrustning för att spela in och återge ljud (2 525) samt läsmaskiner (201), se figur 11 ovan. Även för synhjälpmedel är det låga volymer som förskrevs under året, jämfört med ögonblicksdata, antal personer som hade hjälpmedlet i februari i år. Det är dock inga stora skillnader när det gäller mängden förskrivna förstorande videosystem jämfört med utrustning för att spela in och återge ljud.

För årsdata hade de flesta regionerna en 100-procentig täckning och hade därmed inrapporterat in data för alla tre uppföljda synhjälpmedel.

Regionala skillnader per 100 000 invånare

I figur 13 visas volymerna på förskrivna förstorande videosystem jämfört med utrustning för att spela in och återge ljud, per 100 000 invånare, år 2020. På Gotland förskrevs flest antal utrustningar för att spela in och återge ljud, 63 per 100 000 invånare, och förstorande videosystem, 62 per 100 000 invånare. Genomsnittet i riket låg på 27 per 100 000 invånare för utrustning för att spela in och återge ljud, och 24 per 100 000 invånare för förstorande videosystem. I resterande regioner varierar mängden förskrivningar.

Figur 13. Antal förskrivna synhjälpmedel per 100 000 invånare och region år 2020

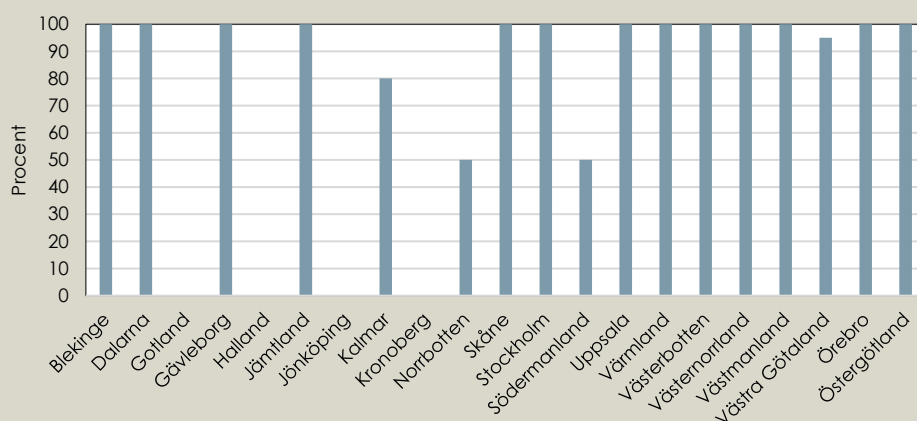

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Hörhjälpmedel

Inom hjälpmedelsområdet hörsel redovisas endast förskrivna hjälpmedel 2020. Antalet personer totalt redovisas inte. Sammanställningen i figur 14 visar antalet personligt förskrivna hörapparater år 2020 i 17 av 21 regioner. Två typer av hörapparater ingår i uppföljningen, hörapparater i örat och hörapparater bakom örat. Hörapparater bakom örat är det vanligaste hörhjälpmedlet. Socialstyrelsen har i samråd med hörcentralerna tagit beslut om att redovisa dessa båda typer sammanslaget eftersom registreringen i regionerna skiljer sig åt.

Figur 14. Hörcentralernas svarsfrekvens per region år 2020

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Personligt förskrivna hörapparater

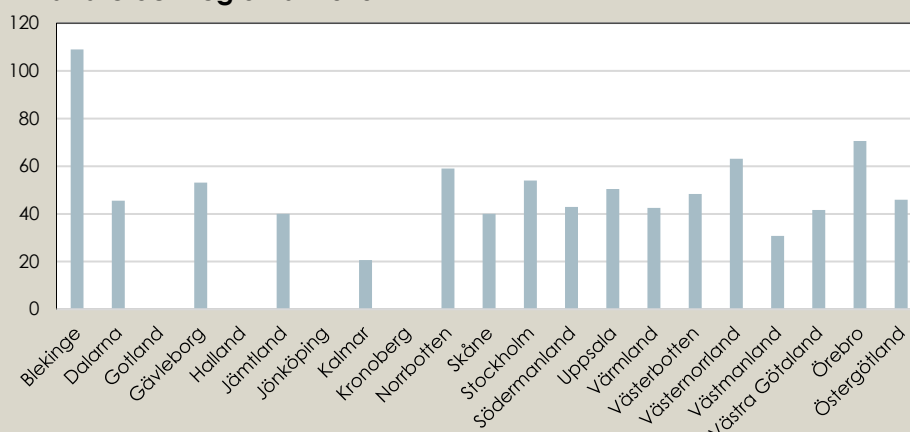
Totalt inrapporterades 90 496 hörapparater år 2020. Det är flest män som får hjälpmedlet i de flesta åldersgrupperna, förutom i åldersgruppen 85 år eller äldre där fler förskrivningar görs till kvinnor.

Köns- och åldersfördelningar per 100 000 invånare bekräftar den manliga dominansen.

Regionala skillnader för förskrivna hörapparater

Högsta antalet förskrivningar av hörapparater per 100 000 invånare förekommer i Blekinge med 109 per 100 000, Kalmar har lägst antal förskrivningar med 21 per 100 000 invånare, se figur 15.

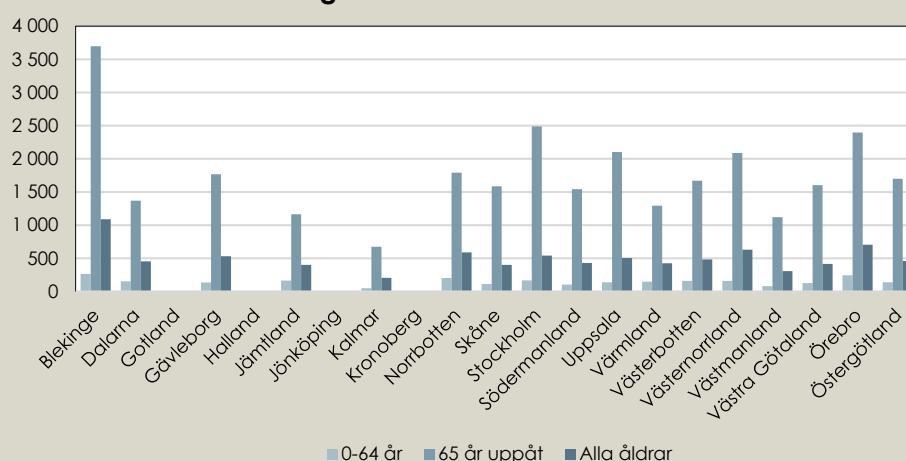
Figur 15. Antal förskrivna hörapparater per 100 000 invånare och region år 2020

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Antalet förskrivna hörapparater per 100 000 invånare varierar beroende på vilken ålder som studeras, se figur 16. Det är fortfarande Blekinge som förskriver flest antal sett över alla åldrar.

Figur 16. Antal förskrivna hörapparater i olika åldrar per 100 000 invånare och region år 2020

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Ortopedtekniska hjälpmedel

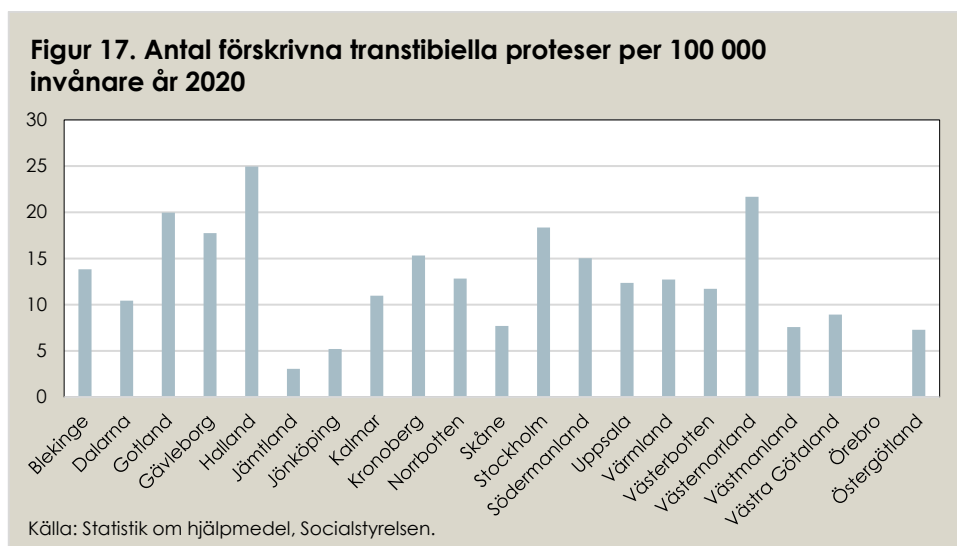
Statistiken inkluderar uppgifter om personligt förskrivna transtibiella proteser år 2020 från 20 rapporterande regioner. Inom ortopedtekniska hjälpmedel redovisas endast förskrivna hjälpmedel 2020. Antalet personer totalt kan inte redovisas

Totalt förskrevs 1 282 transtibiella proteser. Män har flest förskrivningar i alla åldersgrupper.

I åldersgrupperna 65–74 år samt 85 år eller äldre är det dubbelt så vanligt att män har personligt förskrivna transtibiella proteser jämfört med jämnåriga kvinnor, se tabellbilaga 1.

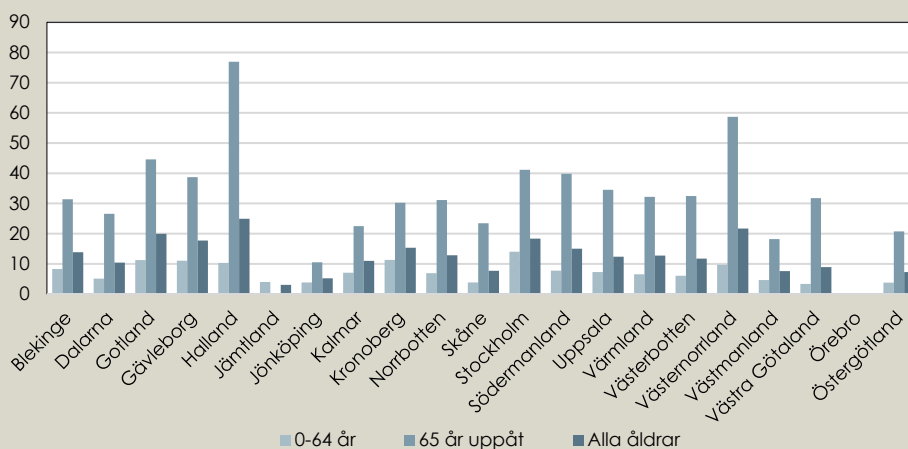
Regionala skillnader för förskrivna transtibiella proteser per 100 000 invånare

Antalet förskrivningar per 100 000 invånare varierar i de 20 rapporterande regionerna, se figur 17. Region Halland förskriver flest proteser, 25 per 100 000 invånare.

Det är också Halland som förskriver flest proteser i åldersgruppen 65 år eller äldre och sett över alla åldrar, se figur 18. I åldrarna 0–64 år är det dock Stockholm som rapporterat in flest förskrivningar, 14 per 100 000 invånare.

Figur 18. Antal förskrivna transtibiella proteser i olika åldrar per 100 000 invånare och region år 2020

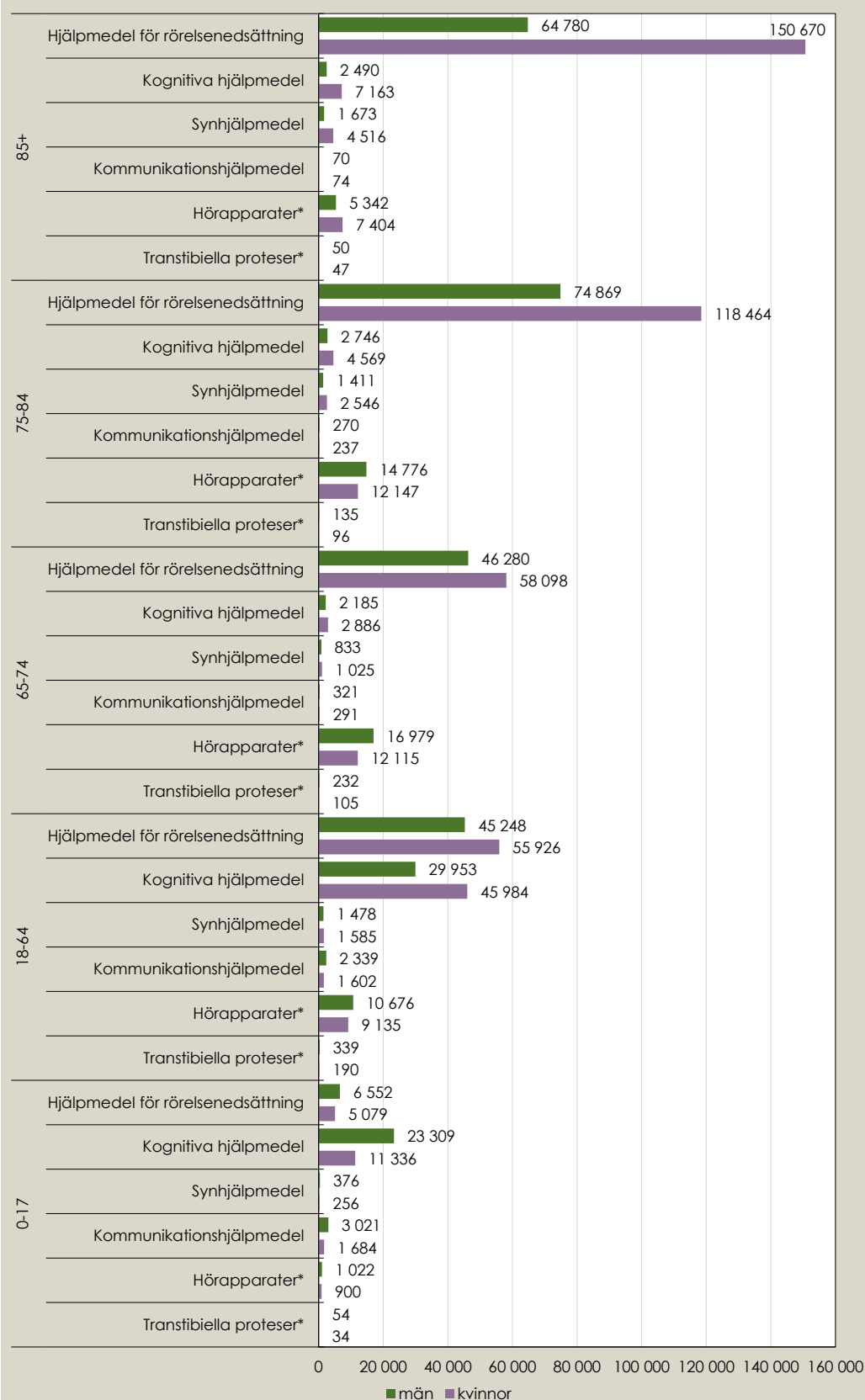
Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Stora skillnader mellan åldersgrupper när det gäller förskrivna hjälpmedel

Figur 19⁵ visar att det finns skillnader mellan olika åldersgrupper och kön när det gäller olika hjälpmedelsgrupper. Hjälpmedel för rörelsenedsättning dominerar bland de äldre åldersgrupperna medan kognitiva hjälpmedel är vanligare bland de yngre åldersgrupperna. För hörapparater och transtibiella proteser avses förskrivningar under helåret 2020 och för resterande hjälpmedelsgrupper avses de som har förskrivna hjälpmedel i februari 2021.

⁵ Region Stockholm har delvis en annan åldersindelning, se mer information i tabellbilaga 1.

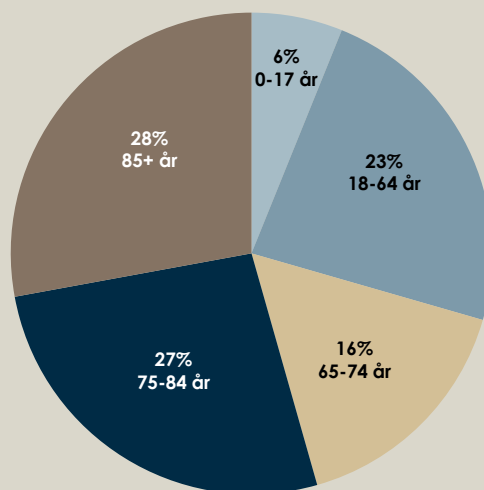
Figur 19. Ålders- och könsfördelning för olika hjälpmedelsgrupper

Åldersfördelning för totalt rapporterade hjälpmedel

Det totala antalet rapporterade förskrivna hjälpmedel från syn- och hjälpmedelscentraler (ögonblicksdata februari 2021) samt hörsel- och ortopedtekniska avdelningar (årsdata 2020) var 875 973. Av dessa var det drygt 70 procent som var 65 år och äldre, se figur 20 för fördelning över olika åldersgrupper.

Figur 20. Åldersfördelning för totalt rapporterade hjälpmedel

* Totalt antal hjälpmedel ifrån: ögonblicksdata (SYN och HMC) och årsdata (HÖR och ORT)

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Vad kostar det att få ett hjälpmedel?

Nedan redovisas exempel på vad ett urval av hjälpmedel kostar för den enskilde individen beroende på var i landet personen bor. Mer detaljer finns i tabellbilaga 2, som består av en Excel-fil med inrapporterad data. Där finns information om avgifter⁶ som gör det möjligt att exempelvis jämföra avgifterna mellan olika kommuner i samma region eller jämföra avgifter mellan kommunerna och regionerna.

Det är vanligast att kommunerna och regionerna inte tar ut en avgift för hjälpmedel. Det är 56 procent av hjälpmedlen i kommunerna och 68 procent av hjälpmedlen i regionerna som är utan kostnad för den enskilde. Kommuner och regioner tar ut engångsavgifter typ förskrivnings- eller egenavgift. Vissa tar ut abonnemangsavgifter, vilket kan göra det kostsammare för den enskilde om hen använder hjälpmedlet under flera år jämfört med en engångsavgift. Abonnemangsavgiften utgör knapp 20 procent för kommuner respektive 18 procent för regioner av hjälpmedelsavgifterna.⁷

Endast två regioner uppgav att det hade ett högkostnadsskydd på några av hjälpmedlen. Exempelvis finns det högkostnadsskydd för ortoser och TENS i

⁶ Med avgift menas avgift för den enskilde för hjälpmedel. De avgifter som inkluderas är abonnemangsavgift, egenavgift och förskrivningsavgift.

⁷ Detta motsvarar 6–8 procent av alla hjälpmedel om man jämför med de hjälpmedel där regionerna och kommunerna inte tar ut en avgift för hjälpmedel samt alla hjälpmedel med någon typ av avgift.

Halland medan Värmland har högkostnadsskydd för alla sina hjälpmedel. Även några kommuner uppgav att de hade högkostnadsskydd för hjälpmedel. Det var dock ingen obligatorisk uppgift, vilket innebär att vi inte känner till om resterande regioner eller kommuner har ett högkostnadsskydd.

Vissa regioner har även uppgett att de tar ut reparationsavgifter. De hjälpmedlen med högst reparationsavgift är eldrivna rullstolar och cyklar.

Regionens hjälpmedelsavgifter för den enskilde

Bland regionerna svarade 20 av 21 på frågan om avgifter för individer när de hämtar ut och använder hjälpmedel. Svarsfrekvensen varierar för varje enskilt hjälpmedel.

De flesta regionerna tar ut en avgift för individer över 18 år för respektive hjälpmedel⁸ se tabell 3. Samtliga 20 regioner som svarat tar ut en avgift för ortopediska skor. Flertalet regioner tar ut en avgift för ortoser och hörhjälpmedel. Nio regioner tar ut en avgift för synhjälpmedel.

Tabell 3. Uppgift om avgift för den enskilde över 18 år, redovisat per hjälpmedel år 2020

Hjälpmedel	Ingen avgift	Tar ut avgift	Antal regioner som svarade
Synhjälpmedel	50 %	50 %	18
Hörhjälpmedel	15 %	85 %	20
Ortopediska skor	0 %	100 %	20
Ortoser	11 %	89 %	19

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

När det gäller avgifter för barn var svarsfrekvensen något lägre. Ingen av regionerna uppgav någon avgift för barn angående hörhjälpmedel eller synhjälpmedel, se tabell 4. Däremot hade två regioner avgifter på ortoser och 16 regioner tar ut en avgift för ortopediska skor. Avgifterna redovisas per hjälpmedel.

Tabell 4. Sammanfattning av andel regioner som inte tar ut en avgift, tar ut en avgift för den enskilde under 18 år, redovisat per hjälpmedel

Hjälpmedel	Ingen avgift	Tar ut avgift	Antal regioner som svarade
Synhjälpmedel	100 %	0 %	16
Hörhjälpmedel	100 %	0 %	20
Ortopediska skor	16 %	84 %	19
Ortoser	88 %	12 %	17

Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

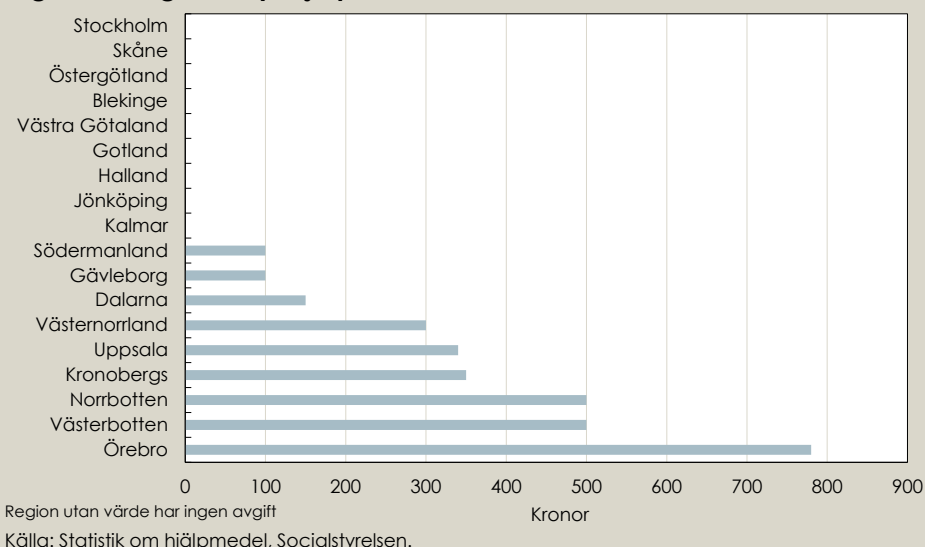
Synhjälpmedel

Arton regioner inkom med svar om vilka avgifter de tar ut på synhjälpmedel för vuxna. Hälften av dem (nio regioner) tar ut en avgift och den andra hälften tar inte ut en avgift. För de regioner som tar ut en avgift varierar den mellan 100 kronor och 780 kronor för vuxna, se figur 20. För barn under 18 år uppgav 16 regioner att de inte tar ut en avgift. Några regioner uppgav även

⁸ Det förekommer skillnader i åldersgräns mellan barn och vuxna i regionerna.

att de börjar ta ut en avgift först från 20 års ålder. Se tabellbilaga 2 för mer detaljerad redovisning.

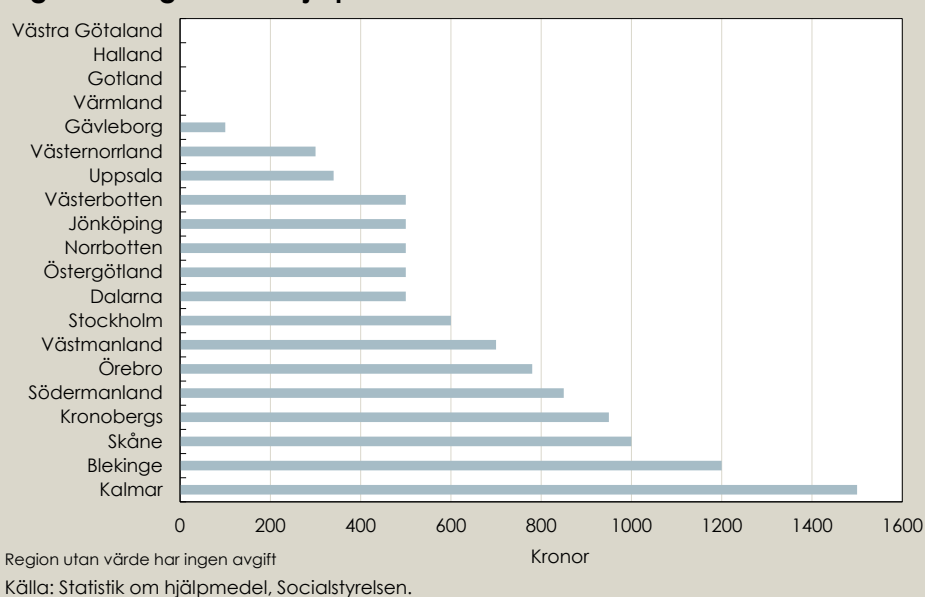
Figur 20. Avgift för synhjälpmedel för individer 18 år och äldre

Hörhjälpmedel

Alla 20 regioner inkom med svar angående hörhjälpmedel. Tre regioner (Halland, Gotland och Västra Götaland) tar inte ut någon avgift för individer över 18 år. Region Värmland tar ut en avgift som en procentuell andel av hjälpmedlets värde (20 procent av hjälpmedlets värde) och har ett högkostnadsskydd för hörhjälpmedel. Resterande regioner tar ut en avgift på mellan 340 kronor och 1 200 kronor. Ingen region tar ut en avgift för individer under 18 år. En del regioner som börjar ta ut en avgift först vid 20 års ålder, exempelvis Västernorrland, Uppsala och Jönköping.

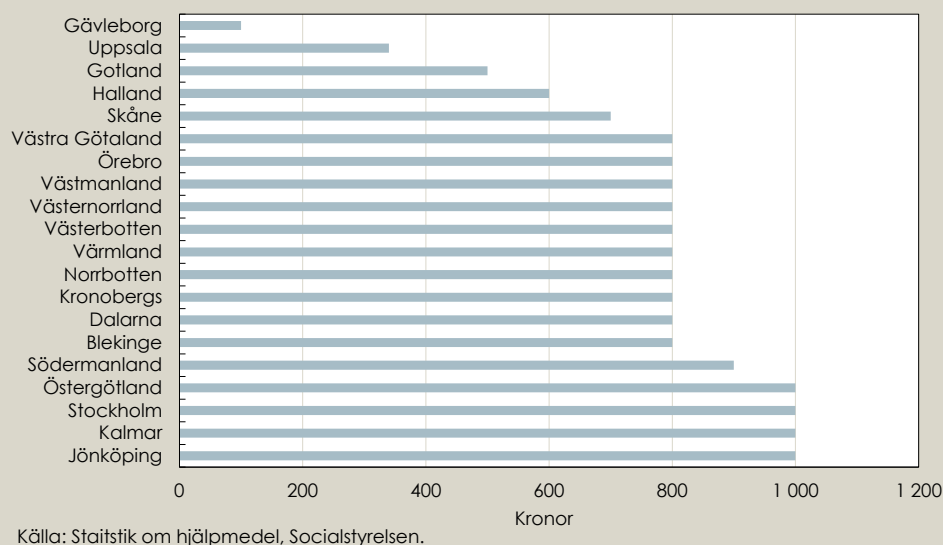
Figur 21. Avgift för hörhjälpmedel för individer 18 år och äldre

Ortopediska hjälpmedel

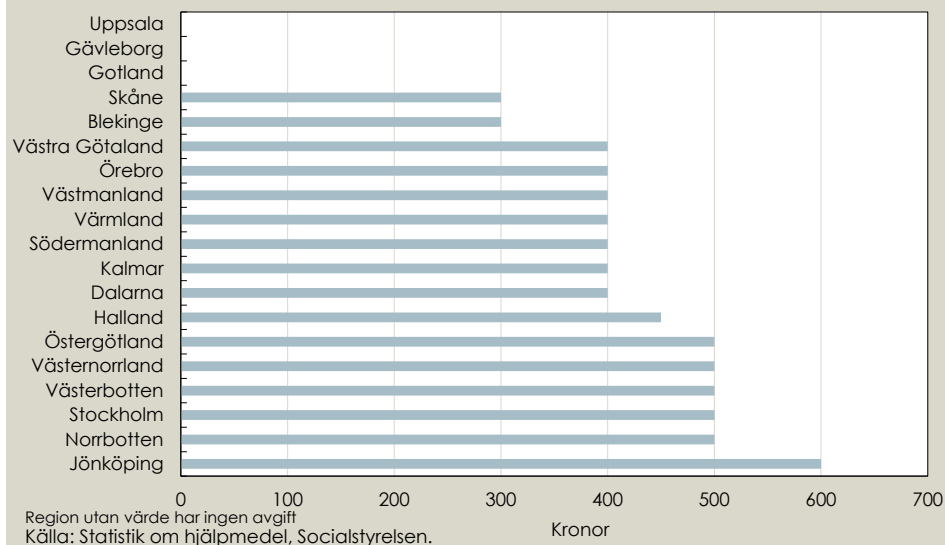
Vanligtvis tar regionerna ut en avgift för ortopediska skor, eftersom alla personer ändå behöver köpa egna skor. Alla svarande regioner tar ut en egenavgift för ortopedtekniska skor för individer över 18 år. Avgifterna varierar mellan 100 kronor och 1 000 kronor, se figur 22. Exempelvis har Jönköping en egenavgift på skor motsvarande 50 procent av totalpriset, max 1 000 kronor för den enskilde, medan Norrbottens egenavgift är på 800 kronor per par. Gävleborg, som tar ut den lägsta avgiften för ortopediska skor, har samma avgift för alla typer hjälpmedel

Figur 22. Avgift för ortopedtekniska skor för individer 18 år och äldre

Tre regioner uppgav att de inte tar ut en avgift för patienter under 18 år. Övriga 16 regioner som svarade tar ut en avgift på 300–600 kronor, se figur 23.

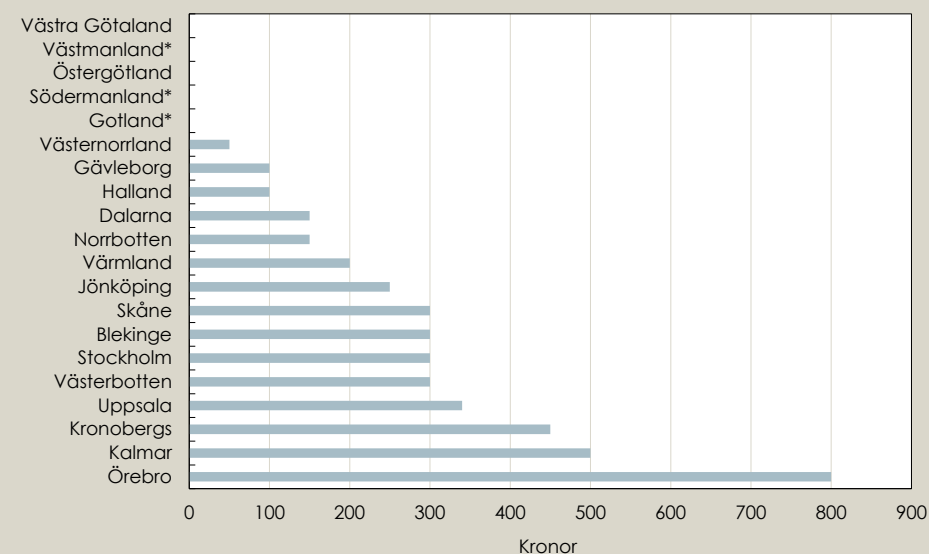
Figur 23. Avgift för ortopedtekniska skor för individer under 18 år

För ortoser varierar avgifterna för vuxna över 18 år, se figur 24. Två regioner uppgav att de inte tar ut en avgift för vuxna. På Gotland betalar den enskilde den faktiska kostnaden, med ett maxtak på 300 kronor. Södermanland tar ut en avgift som varierar mellan 100 kronor och 300 kronor. I Västmanland betalar den vuxne hela kostnaden själv.

Flertalet regioner tar inte ut en avgift för ortoser till barn, med undantag för Gotland och Västmanland. På Gotland betalar barn samma avgift som vuxna. I Västmanland är avgiften 300 kronor för barn som hämtar ut ortoser.

Figur 24. Avgift för ortoser för individer 18 år och äldre

* Region utan värde har ingen avgift. I Västmanland betalas hela kostnaden. I Sörmland varierar avgiften mellan 100-300 kr. I Gotland finns ett maxtak på 300 kr för den enskilde.
Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Avgifter för den enskilde för hjälpmedel som regionen och kommunen ansvarar för

Figurerna nedan visar avgifter som tillämpas kommunerna men i texten beskrivs avgifter tillämpade i regionerna. De insamlade uppgifterna från regionerna innehåller uppgifter för barn och vuxna. I insamlingen från kommunerna kunde de också uppges om de har en annan avgift om individen exempelvis bor i särskilda boendeformer.

Cyklar

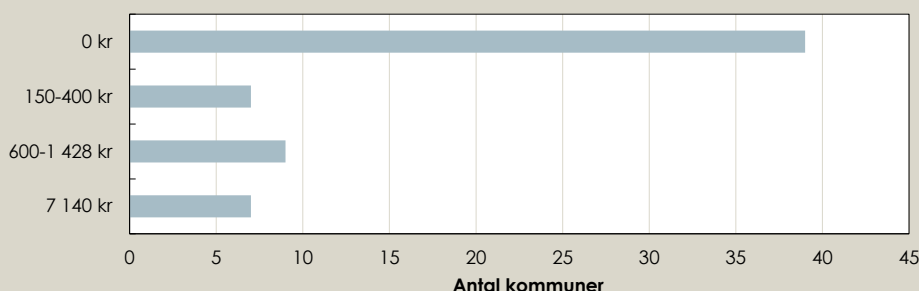
Cyklar som är anpassade för personer med funktionsnedsättning, till exempel tre- och fyrhjuliga cyklar kan erbjudas både av kommunen och regionen beroende på hur ansvarsfördelningen ser ut. De flesta kommuner och regioner tillhandahåller inte cyklar för vuxna. Avgiften för den enskilde skiljer sig mycket åt i landet. På vissa platser är cyklar kostnadsfria och på andra platser är det en avgift på över 7 000 kronor.

Femton regioner uppgav att de erbjuder cyklar. De flesta erbjuder cyklar till barn upp till 18 eller 20 år. Tretton regioner uppgav att de tar ut en avgift för barn, nio regioner tar inte ut en avgift och fyra regioner uppgav att de tar

ut en avgift på mellan 350 kronor och 500 kronor. Fler regioner uppgav att de inte förskriver cyklar till vuxna, men bland de regioner som förskriver varierar avgiften mellan 0 kronor och 7 410 kronor. En region uppgav också att personer över 20 år betalar 50 procent av cykelns inköpspris.

I undersökningen svarade 226 kommuner om cyklar. Av dessa svarade 73 procent (164 kommuner) att cyklar inte förskrivs. Återstående 27 procent (62 kommuner) svarade på hur stor avgift som tas ut för cyklar, se figur 25.

Figur 25. Antal kommuner och avgiftsnivåer för cyklar

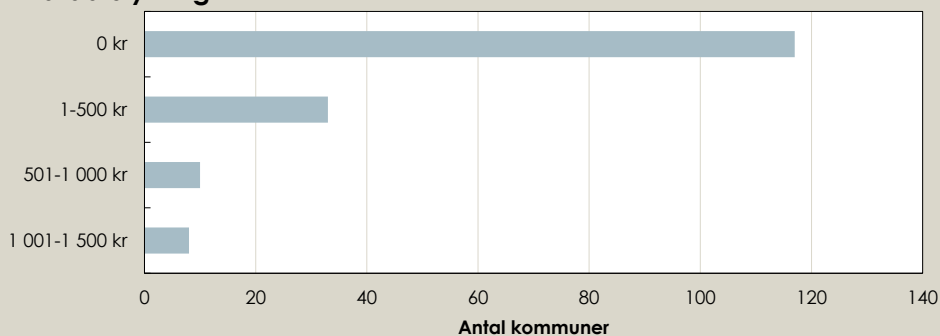
Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Eldriven rullstol med vårdarstyrning

Alla 20 svarande regioner erbjuder eldriven rullstol med vårdarstyrning. Det är tio regioner som inte tar ut avgift för eldriven rullstol med vårdarstyrning. Sex regioner tar ut avgifter som varierar mellan 150 kronor och 1 150 kronor.

Eldriven rullstol med vårdarstyrning varierar i avgift bland kommunerna. Av 234 kommuner tar hälften inte ut någon avgift. I de kommuner som tar ut avgifter varierar den mellan 80 kronor och 1 500 kronor, se figur 26.

Figur 26. Antal kommuner och avgiftsnivåer för eldriven rullstol med vårdarstyrning

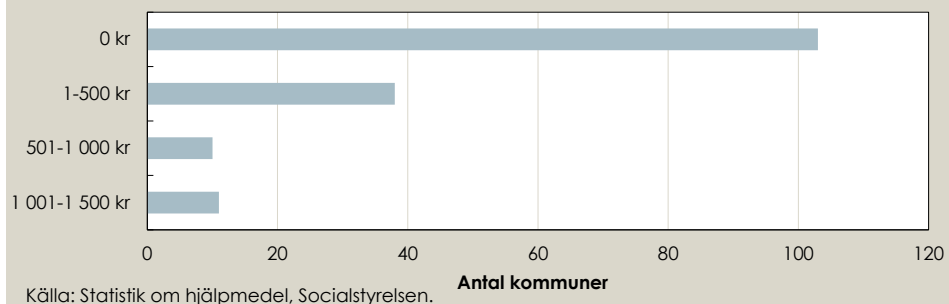
Källa: Statistik om hjälpmedel, Socialstyrelsen.

Eldriven rullstol

Alla 20 svarande regioner erbjuder eldriven rullstol. Elva av regionerna tar inte ut någon avgift medan nio regioner tar ut någon typ av avgift. I dessa varierar avgiften mellan 100 kronor och 1 150 kronor för individer över 18 år. För yngre än 18 år tar ingen av regionerna ut en avgift för eldriven rullstol.

Över hälften, motsvarande 103 kommuner, som svarat angående avgifter tar inte ut någon avgift för patienten. Övriga kommuner tar ut en avgift på mellan 80 kronor och 1 500 kronor, se figur 27.

Figur 27. Antal kommuner och avgiftsnivåer för eldriven rullstol

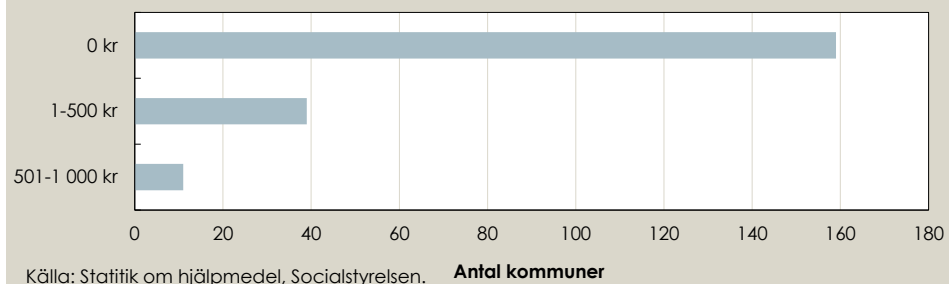

Kognitiva hjälpmedel

Flertalet regioner, 16 regioner, tar inte ut någon avgift för kognitiva hjälpmedel, varken för barn eller för enskilda över 18 år. Enbart en region tar ut en avgift för barn motsvarande 400 kr, och fyra regioner tar ut en avgift för personer över 18 år. Där varierar avgifterna mellan 100 kronor och 780 kronor.

Kommunernas avgifter för kognitiva hjälpmedel varierar mellan 0 kronor och 960 kronor. Majoriteten av kommunerna tar inte ut någon avgift, se figur 28.

Figur 28. Antal kommuner och avgiftsnivåer för kognitiva hjälpmedel hos kommunen

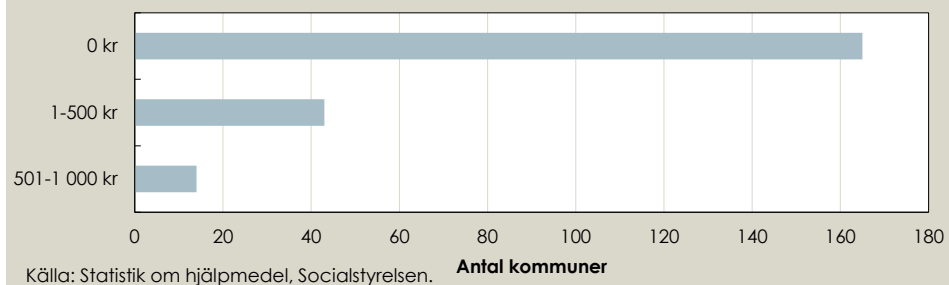

Manuella rullstolar

Sexton av regionerna tar inte ut en avgift för manuella rullstolar. Övriga regioner tar ut en avgift på mellan 100 kronor och 780 kronor.

Av de kommuner som ansvarar för manuella rullstolar tar merparten inte ut en avgift, se figur 29.

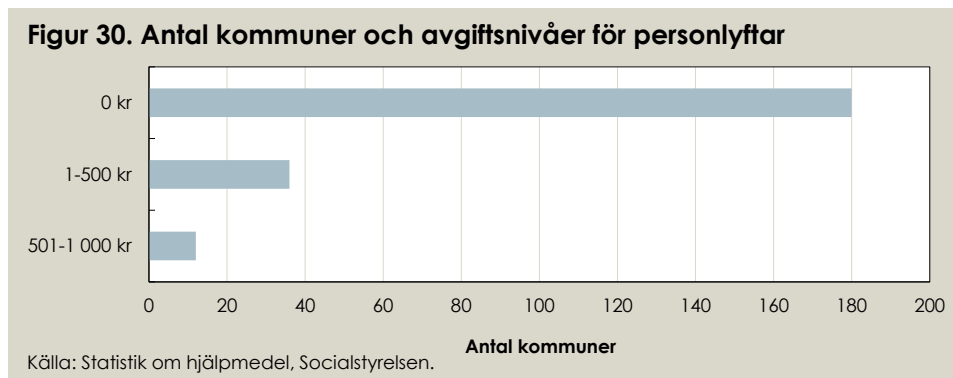
Figur 29. Antal kommuner och avgiftsnivåer för manuella rullstolar hos kommunen

Personlyftar

Arton av de tjugo regioner som inkom med uppgifter till Socialstyrelsen tillhandahåller personlyftar för enskilda. Femton av regionerna tar inte ut en avgift medan de övriga tar ut en avgift på mellan 100 kronor och 150 kronor för vuxna. Ingen region tar ut en avgift för barn. Flera regioner uppger att de inte förskriver personlyftar till individer över 20 år.

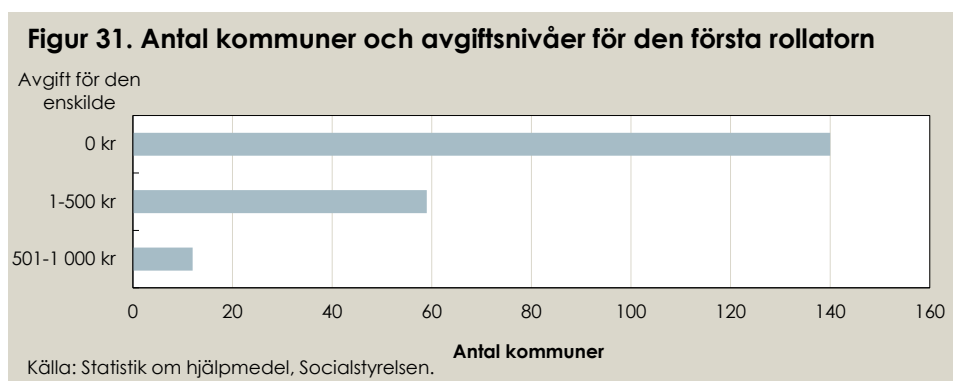
Det var 228 kommuner som svarade, varav 180 inte tar ut någon avgift, 36 kommuner tar ut en avgift på upp till 500 kronor och 12 kommuner tar ut en avgift på mellan 501 kronor och 1 000 kronor, se figur 30.

Rollator

Rollator är det vanligaste hjälpmedlet. I datainsamlingen efterfrågades avgiften för den första rollatorn. Nitton av tjugo regioner inkom med uppgifter om avgifter för den enskilde. Femton regioner tar inte ut en avgift för den första rollatorn. Övriga fyra regioner tar ut en avgift på mellan 100 kronor och 300 kronor för individer över 18 år. Ingen region tar ut en avgift för patienter under 18 år.

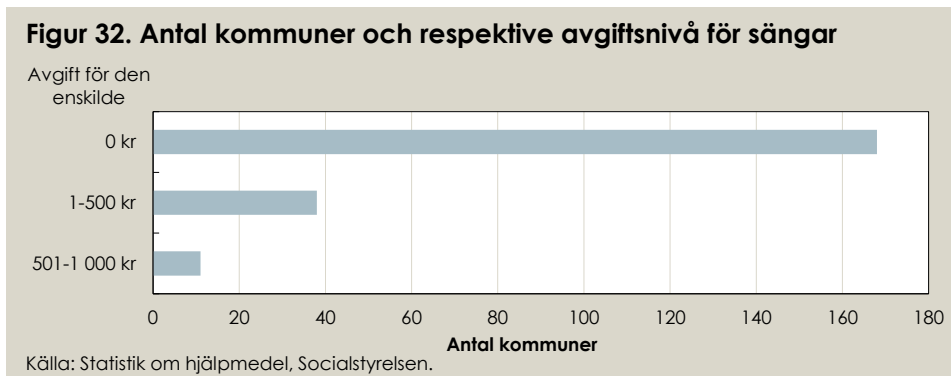
Det var 211 kommuner lämnade information om avgifter för den första rollatorn. Två tredjedelar av kommunerna tar inte ut en avgift för den enskilde, se figur 31.

Sängar

Alla regioner erbjuder sängar avgiftsfritt till barn. Endast två regioner tar ut en låg avgift för sängar, 100–150 kronor. En del regioner redovisar att de förskriver sängar till barn upp till 20 år och att kommunen ansvarar för de vuxna. Andra regioner erbjuder sängar både för vuxna och barn utan avgift.

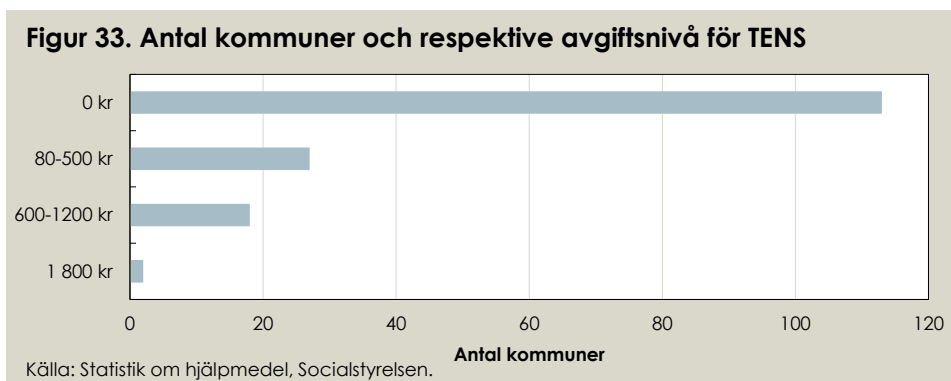
Det var 70 procent av kommunerna som erbjuder sängar utan avgift, se figur 32.

Transkutan elektrisk nervstimulering (TENS)

Knappt hälften av regionerna tar inte ut en avgift för TENS-apparater som främst används för smärtlindring. Tio regioner tar ut en avgift, som varierar mellan 100 kronor och 780 kronor. En region svarade att TENS inte är regionens ansvar och en annan region svarade att de inte förskriver TENS. Fyra regioner uppgav att de tar ut en abonnemangsavgift för TENS. Den totala kostnaden för den enskilde skiljer sig åt mellan dessa regioner. Två regioner uppgav att det endast är möjligt att låna TENS en kortare tid, se mer information i tabellbilaga 2.

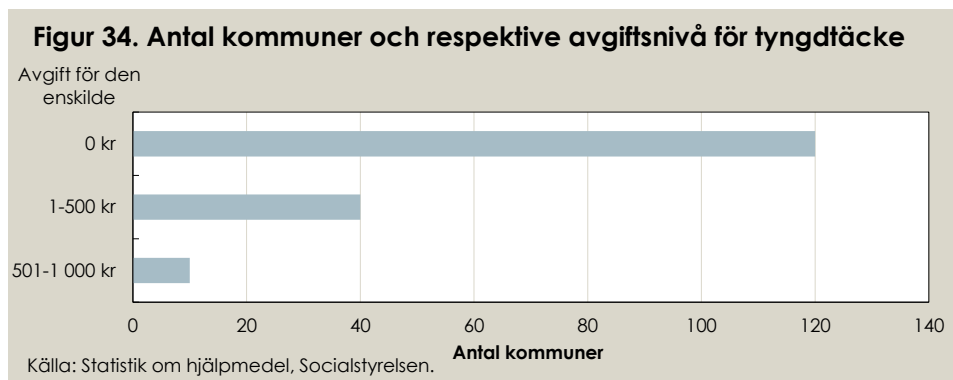
Det var 237 kommuner som svarade angående avgifter för TENS-apparater, 73 svarade att de inte erbjuder TENS och 105 kommuner uppgav att de erbjuder TENS utan avgift för den enskilde. Av de resterande 59 kommuner som tar någon sorts avgift rapporterar 55 en siffra för den. Åtta kommuner säger att avgiften är 0; resterande kommuner rapporterar avgifter mellan 80 kronor och 1 800 kronor, se figur 33.

Tyngdtäcke

Tretton regioner uppger att de erbjuder tyngdtäcken, tio regioner tar inte ut en avgift, medan tre regioner tar ut en avgift. Den varierar mellan 300 kronor och 400 kronor för enskilda över 18 år. Sex regioner uppger att de inte förskriver tyngdtäcken.

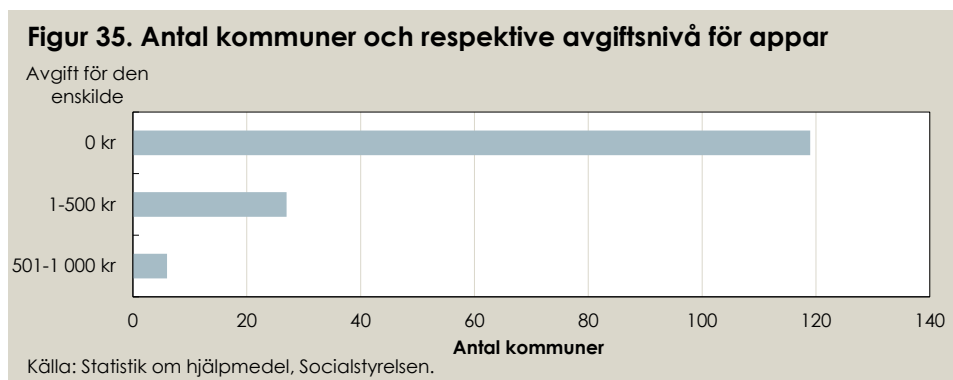
Det var 213 kommuner som uppgav att de erbjuder tyngdtäcken, varav 120 kommuner erbjuder tyngdtäcke utan avgift, se figur 34.

Appar

Flertalet regioner erbjuder appar för kognitivt stöd och kommunikation, 19 av 20 regioner. Femton av regionerna uppgav att de inte tar ut en avgift för barn eller vuxna. Två regioner som uppgav att de tar ut en avgift är den på 300 kronor respektive 780 kronor. En av dem uppgav att man tar en avgift för personer över 21 år.

Det var 46 kommuner som uppgav att det inte är kommunens ansvar att förskriva appar. Det var 119 kommuner svarade att de inte tar ut en avgift för appar, se figur 35.

Övriga hjälpmedel

Rösthjälpmedel och samtalsapparater är som regel avgiftsfria. Endast två regioner tar ut avgifter för vuxna, varav en region tar ut 100 kronor och en region tar ut abonnemangsavgift motsvarande 780 kronor per år.

I tabellbilaga 2 finns det uppgifter om vissa övriga hjälpmedel som regionen eller kommunen tillhandahåller.

Slutsatser

Socialstyrelsen har genom regeringsuppdraget påbörjat en nationell datainsamling och publicering av statistik, i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet. Det ger en nationell bild av volymer, åldersgrupper och könsfördelning samt regionala skillnader. Vi vill dock uppmana till försiktighet vid tolkning av data, eftersom detta är den första datainsamlingen på hjälpmedelsområdet och att det föreligger visst bortfall och kvalitetsbrister.

Socialstyrelsen hoppas att statistiken på sikt kan ge möjlighet till fördjupade analyser både inom myndigheten och för externa intressenter. Det kan också ge ett viktigt underlag för diskussioner med förskrivare inom de olika hjälpmedelsområdena.

Myndigheten kommer årligen att vidareutveckla statistiken och genomföra kvalitetshöjande insatser för att öka kvaliteten i data.

Socialstyrelsen har även gjort en första systematisk datainsamling för att kunna följa kostnaderna och kostnadsutvecklingen för den enskilde. Insamlingen av kostnadsuppgifter för den enskilde kommer att behöva utvecklas framöver för att kunna göra dem så jämförbara som möjligt.

Socialstyrelsen har i nuläget inte möjlighet att varken följa antal hjälpmedel eller kostnader för den enskilde på personnivå.

Fortsatt arbete och utveckling

Datainsamling från verksamheter genomförs i fortsättningen årligen och med inrapporteringsperiod den 1 februari till 1 mars. Insamling av den enskildes kostnader för personligt förskrivna hjälpmedel kommer att samlas in vart annat år med samma inrapporteringsperiod.

Socialstyrelsen kommer att tillgängliggöra data och hjälpmedelsstatistik efter varje datainsamling. Statistiken kommer att finnas på myndighetens webbplats och kommer även att tillgängliggöras och presenteras som ett av myndighetens många statistikområden i statistikdatabasen.

Det behövs en kontinuerlig förvaltning och ett fortsatt utvecklingsarbete samt kvalitetshöjande insatser för att statistiken ska kunna användas på ett ändamålsenligt sätt inom hjälpmedelsområdet.

Bilagor

1. Förskrivna hjälpmedel (urval) från varje verksamhetsområde med respektive ISO-koder
2. Arbetsgruppen
3. Enkätundersökning via Point AB till hör- och syncentraler
4. Filspecifikationer för hjälpmedelsverksamheter
5. Tabellbilaga 1 (Excellfil) – Förskrivna hjälpmedel
Publiceras separat på www.socialstyrelsen.se
6. Tabellbilaga 2 (Excellfil) – Avgifter på hjälpmedel från kommuner och regioner
Publiceras separat på www.socialstyrelsen.se

Bilaga 1: Förskrivna hjälpmedel (urval) från varje verksamhetsområde med respektive ISO-koder

Verksamhetsområde	Hjälpmedel	ISO-kod
Hjälpmedelscentraler		
	Hjälpmedel för stimulering av sinnen och känslighet (tyngdtäcken)	04 27 18
	Gåstativ	12 06 03
	Rollatorer	12 06 06
	Gåstolar	12 06 09
	Gåbord	12 06 12
	Manuella tvåhjuldrivna rullstolar	12 22 03
	Manuella vårdarmanövrerade rullstolar	12 22 18
	Eldrivna rullstolar med manuell direktstyrning	12 23 03
	Eldrivna rullstolar med elektronisk styrning	12 23 06
	Mobila lyftar för överflyttning av en sittande person med hjälp av slingsäten	12 36 03
	Mobila lyftar för överflyttning av en stående person	12 36 04
	Stationära lyftar monterade på väggar, golv eller i tak	12 36 12
	Sängar och lösa sängbottnar, elektiskt reglerbara	18 12 10
	Separata ställbara rygg- och benstöd för sängar	18 12 24
	Röstförstärkare för personligt bruk	22 09 06
	Samtalsapparater	22 21 09
	Programvara för närkommunikation	22 21 12
	Ur och klockor	22 27 12
	Kalendrar och tidtabeller	22 27 15
Syncentraler		
	Förstorande videosystem	22 03 18
	Utrustning för att spela in och återge ljud	22 18 03
	Läsmaskiner	22 30 21
Hörcentraler		
	I-örat-hörapparater	22 06 12
	Bakom-örat-hörapparater	22 06 15
Ortopedtekniska avdelningar		
	Transtibiella proteser	06 24 09

Bilaga 2: Arbetsgruppen

Socialstyrelsen

- Carren Melinder – Utredare och projektledare
- Jeanette Adolfsson – Utredare och sakkunnig i hjälpmedelsfrågor
- Ann-Helene Almborg – Utredare och sakkunnig i klassifikationsfrågor
- Emma Lund – Utredare och hälsoekonom
- Maria Rude – Utredare
- Bengt Ståhl – Jurist
- Andreas Kroksgård – Statistiker
- Malin Nilsson – Administratör

Sveriges Kommuner och Regioner

- Birgitta Ytting-Fagervall – Handläggare

Representanter från hjälpmedelscentraler

- Carina Fransson – Region Blekinge, Verksamhetschef, Hjälpmedelscenter
- Ingrid Tegnell – Region Kalmar, Enhetschef, Hjälpmedelscentralen Västervik
- Kristina Sövari – Västra Götalandsregionen, Samordnare för hjälpmedelsfrågor
- Sven-Åke Håkansson – Region Gotland, Enhetschef, Hjälpmedelscentralen

Bilaga 3: Enkätundersökning via Point AB till hör- och syncentraler

FRÅGOR: SYN- OCH HÖRSELHJÄLPMEDEL

INTROTEXT:

Point AB genomför denna undersökning på uppdrag av Socialstyrelsen. Regeringen gav Socialstyrelsen i uppdrag (2019) att kontinuerligt samla in data och publicera statistik i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet (se bilaga). Statistiken ska kunna delas upp efter kön, region och hjälpmedelsverksamhet. Kostnader för den enskilde ska även kunna följas.

Uppdraget avgränsas till förskrivna hjälpmedel av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom regioner inom verksamhetsområdena: syncentral, hörcentral och ortopedteknisk verksamhet som förskriver hjälpmedel. Likaså de hjälpmedel som handläggs via hjälpmedelscentraler som förskrivas av legitimerad personal på olika enheter inom hälso- och sjukvården i kommuner och regioner. Avgränsningar kommer även göras utifrån tillgång till datakällor och dess kvalitet och täckningsgrad.

För mer information – se beslutet här (öppnas i nytt fönster)

Vid frågor angående Socialstyrelsens uppdrag:

Carren Melinder, Utredare och projektledare

Telefon: 075-247 3147

E-post: carren.melinder@socialstyrelsen.se

Vid frågor angående enkäten/webblänkarna:

svara@point.nu

1. Vilka typer av synhjälpmedel har ni i sortimentet enligt 6-ställig ISO-kodsnivå?

Synhjälpmedel	ISO-kod (sex-ställig)

2. Vilka av dessa hjälpmedel registreras på person i systemen så det går att få statistik på ålder och kön?
3. Var finns statistik om förskrivna synhjälpmedel i regionen?

4. Vilket datasystem används för att registrera synhjälpmedlen?

5. Om man skulle välja ut några hjälpmedel för att följa nationellt kontinuerligt över tid, vilka anser ni vara de viktigaste förskrivna synhjälpmedlen att följa?

6. Täcks alla kommuner i ert upptagningsområde?
Ja / Nej
- Styrning om nej: Vilka kommuner ingår inte?
 - Styrning om nej: Varför ingår inte alla kommuner i ert upptagningsområde?
7. Finns det förskrivna synhjälpmedel som inte fångas upp av synccentralerna?
8. Ja / Nej
- Om ja: Var finns de data/statistik i så fall?
-
-
9. Vilka typer av avgifter finns för den enskilde i samband med ett förskrivet synhjälpmedel och hur stora är avgifterna?

Typ av avgift	Avgiftens storlek (kr)

10. Vem eller vilka är lämpligt att kontakta vid framtida frågor om aggregerad data kring förskrivna synhjälpmedel?

Namn	Titel	E-post

TACK FÖR DIN HJÄLP!

FRÅGOR: HÖRSELJÄLPMEDEL

1. Vilka typer av hörselhjälpmedel har ni i sortimentet enligt 6-ställig ISO-kodsnivå?

Hörselhjälpmedel	ISO-kod (sex-ställig)

2. Vilka av dessa hjälpmedel registreras på person i systemen så det går att få statistik på ålder och kön?
3. Var finns statistik om förskrivna hörselhjälpmedel i regionen?

4. Vilket datasystem används för att registrera hörselhjälpmedlen?

5. Om man skulle välja ut några hjälpmedel för att följa nationellt kontinuerligt över tid, vilka anser ni vara de viktigaste förskrivna hörselhjälpmedlen att följa?

6. Täcks alla kommuner i ert upptagningsområde?
Ja / Nej
 - a. Styrning om nej: Vilka kommuner ingår inte?
 - b. Styrning om nej: Varför ingår inte alla kommuner i ert upptagningsområde?

7. Finns det förskrivna hörselhjälpmedel som inte fångas upp av hör-centralerna?

8. Ja / Nej

a. Om ja: Var finns de data/statistik i så fall?

9. Vilka typer av avgifter finns för den enskilde i samband med ett förskrivet hörselhjälpmedel och hur stora är avgifterna?

Typ av avgift	Avgiftens storlek (kr)

10. Vem eller vilka är lämpligt att kontakta vid framtida frågor om aggregerad data kring förskrivna hörselhjälpmedel?

Namn	Titel	E-post

TACK FÖR DIN HJÄLP!

Bilaga 4: Filspecifikationer för hjälpmedelsverksamheter

Avdelningen för register och statistik

Filspecifikationer för hjälpmedelsverksamheter

Dokumentet innehåller filspecifikationer för olika hjälpmedelsverksamheter samt bilaga för ISO-koder.

1. Hjälpmedelscentraler
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_HMC_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
2. Syncentraler
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_SYN_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
3. Hörcentraler
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_HOR_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
4. Ortopedtekniska avdelningar
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_ORT_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
5. Kostnader per region
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_HKR_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
6. Kostnader per kommun
 - Tillhörande mall ***mall_HMV_HKK_ÅÅÅÅMMDD.xlsx***
7. Bilaga 1. ISO-koder och beskrivningar

Filspecifikation mallen för Hjälpmedelscentraler (1)

Filnamn: HMC_filnod_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMMDDTHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som ögonblicksuppgifterna gäller för
2	Regionkod	2	Char	Kod för region (enligt SCBs lista för län)
3	ISO-kod	6	Char	ISO-kod enligt Bilaga 1
4	Kön	1	Char	1=man 2=kvinna
5	Uppgift saknas	1	Char	1=Uppgift saknas på denna detaljnivå. Uppgiften anges för båda rader (kvinnor och män).
6	Antal, ålder 0-17	9	Num	Antal personer, 0-17 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
7	Antal, ålder 18-64	9	Num	Antal personer, 18-64 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
8	Antal, ålder 65-74	9	Num	Antal personer, 65-74 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
9	Antal, ålder 75-84	9	Num	Antal personer, 75-84 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
10	Antal, ålder 85+	9	Num	Antal personer, 85+ år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
11	Antal total	9	Num	Antal förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod under föregående år. Endast huvudhjälpmedel. Ej grupperad.

Filspecifikation mallen för Syncentraler (2)**Filnamn:** H MV_SYN_filkod_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMMDDTHHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som ögonblicksuppgifterna gäller för
2	Regionkod	2	Char	Kod för region (enligt SCBs lista för län)
3	ISO-kod	6	Char	ISO-kod enligt Bilaga 1
4	Kön	1	Char	1=man 2=kvinn
5	Uppgift saknas	1	Char	1=Uppgift saknas på denna detaljnivå. Uppgiften anges för båda rader (kvinnor och män).
6	Antal, ålder 0-17	9	Num	Antal personer, 0-17 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
7	Antal, ålder 18-64	9	Num	Antal personer, 18-64 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
8	Antal, ålder 65-74	9	Num	Antal personer, 65-74 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
9	Antal, ålder 75-84	9	Num	Antal personer, 75-84 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
10	Antal, ålder 85+	9	Num	Antal personer, 85+ år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
11	Antal total	9	Num	Antal förskrivna hjälpmedel inom ISO-kod under föregående år. Endast huvudhjälpmedel. Ej grupperad.

Filspecifikation mallen för Hörcentraler (3)**Filnamn:** Hmv_HOR_filkod_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMMDDTHHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som uppgifterna gäller för
2	Regionkod	2	Char	Kod för region (enligt SCBs lista för län)
3	ISO-kod	6	Char	ISO-kod enligt Bilaga 1
4	Kön	1	Char	1=man 2=kvinn
5	Uppgift saknas	1	Char	1=Uppgift saknas på denna detaljnivå. Uppgiften anges för båda rader (kvinnor och män).
6	Antal, ålder 0-17	9	Num	Antal personer, 0-17 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
7	Antal, ålder 18-64	9	Num	Antal personer, 18-64 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
8	Antal, ålder 65-74	9	Num	Antal personer, 65-74 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
9	Antal, ålder 75-84	9	Num	Antal personer, 75-84 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
10	Antal, ålder 85+	9	Num	Antal personer, 85+ år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön

Filspecifikation mallen för Ortopedtekniska avdelningar (4)**Filnamn:** H MV_ORT_filkod_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMMDDTHHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som uppgifterna gäller för
2	Regionkod	2	Char	Kod för region (enligt SCBs lista för län)
3	ISO-kod	6	Char	ISO-kod enligt Bilaga 1
4	Kön	1	Char	1=man 2=kvinna
5	Uppgift saknas	1	Char	1=Uppgift saknas på denna detaljnivå. Uppgiften anges för båda rader (kvinnor och män).
6	Antal, ålder 0-17	9	Num	Antal personer, 0-17 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
7	Antal, ålder 18-64	9	Num	Antal personer, 18-64 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
8	Antal, ålder 65-74	9	Num	Antal personer, 65-74 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
9	Antal, ålder 75-84	9	Num	Antal personer, 75-84 år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön
10	Antal, ålder 85+	9	Num	Antal personer, 85+ år, med hjälpmedel per ISO-kod och kön

Filspecifikation mallen för kostnader per region (5)

Filnamn: HMV_HKR_filkod_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMDDTHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som ögonblicksuppgifterna gäller för
2	Regionkod	2	Char	Kod för region. (enligt SCBs lista för län)
3	Typ av hjälpmedel	2	Char	01=Rollator (enbart första rollatorn) 02=Manuella rullstolar 03=Eldriven rullstol med vårdarstyrning 04=Eldrivna rullstolar 05=Personlyftar 06=Sängar 07=Rösthjälpmedel (röstförstärkare) 08=Samtalsapparater 09=Kognitiva hjälpmedel (ex klockor, kalendrar, planeringssystem) 10=Synhjälpmedel 11=Läshjälpmedel 12=Hörhjälpmedel 13=Tyngdtäcke 14=Ortoser 15=Ortopediska skor 16=TENS 17=Cyklar (ex tre- och fyrhjuliga cyklar med fotpedaler för en person) 18=Appar * 19=Övrigt
4	Typ av avgift (1)	2	Char	Första angivna uppgift av två möjliga. Finns i kolumn C, alla udda rader i mallen. 01=Abonnemang (månad/kvartal) 02=Egenavgift 03=Förskrivningsavgift 04=Samma abonnemang på alla hjälpmedel 05=Samma förskrivningsavgift på alla hjälpmedel 06=Ingen avgift
5	Kostnad, barn 0-17 (1)	9	Num	Kostnad första året för den enskilde, barn 0-17, första angivna uppgiften av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 4". Finns i kolumn D, alla udda rader i mallen.
6	Kostnad, vuxna 18+ (1)	9	Num	Kostnad första året för den enskilde, vuxen 18+, första angivna uppgiften av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 4". Finns i kolumn E, alla udda rader i mallen.
7	Typ av avgift (2)	2	Char	Andra angivna uppgift av två möjliga. Finns i kolumn C, alla jämna rader i mallen. 01=Abonnemang (månad/kvartal) 02=Egenavgift 03=Förskrivningsavgift 04=Samma abonnemang på alla hjälpmedel 05=Samma förskrivningsavgift på alla hjälpmedel 06=Ingen avgift
8	Kostnad, barn 0-17 (2)	9	Num	Kostnad första året för den enskilde, barn 0-17, andra angivna uppgiften av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 7". Finns i kolumn D, alla jämna rader i mallen.

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
9	Kostnad, vuxna 18+ (2)	9	Num	Kostnad första året för den enskilde, vuxen 18+, andra angivna uppgiften av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 7". Finns i kolumn E, alla jämna rader i mallen.
10	Reparationsavgift	1	Char	Betalar den enskilde reparationsavgift för detta hjälpmedel? 1=ja 0=Nej
11	Kostnad för reparation	9	Num	Kostnad per reparation för den enskilde (kronor)
12	Kommentar	200	Char	Kommentar om kostnader för hjälpmedel. Kolumn F i mallen.
13	Kommentar	200	Char	Kommentar om reparationskostnader. Kolumn J i mallen.

Filspecifikation mallen för kostnader per kommun (6)

Filnamn: HMV_HKK_LLKK_ÅÅÅÅ_ÅÅÅÅMMDDTHMM.txt

Semikolonseparerade textfiler

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
1	År	4	Num	Det år som ögonblicksuppgifterna gäller för
2	Kommunkod	4	Char	Kod för kommun (enligt SCBs lista för kommuner)
3	Typ av hjälpmedel	2	Char	01=Rollator (enbart första rollatorn) 02=Manuella rullstolar 03=Eldriven rullstol med vårdarstyrning 04=Eldrivna rullstolar 05=Personlyftar 06=Sängar 07=Rösthjälpmedel (röstförstärkare) 08=Samtalsapparater 09=Kognitiva hjälpmedel (ex klockor, kalendrar, planeringssystem) 10=Synhjälpmedel 11=Läshjälpmedel 12=Hörhjälpmedel 13=Tyngdtäcke 14=Ortoser 15=Ortopediska skor 16=TENS 17=Cyklar (ex tre- och fyrhjuliga cyklar med fotpedaler för en person) 18=Appar * 19=Övrigt
4	Typ av avgift (1)	2	Char	Första angivna uppgift av två möjliga. Finns i kolumn C, alla udda rader i mallen. 01=Abonnemang (månad/kvartal) 02=Egenavgift 03=Ej förskrivningsbart 04=Förskrivningsavgift 05=Ingen avgift 06=Inte kommunens ansvar 07=Samma abonnemang på alla hjälpmedel 08=Samma förskrivningsavgift på alla hjälpmedel
5	Kostnad första året (1)	9	Num	Kostnad (kronor) första året för den enskilde. Första angivna kostnad av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 4". Finns i kolumn D, alla udda rader i mallen.
6	Särskilda undantag (1)	1	Char	Särskilda undantag av hjälpmedelskostnader för boende enligt LSS och SÄBO. Första angivna undantag av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 4". Finns i kolumn E, alla udda rader i mallen. 1=ja 0=nej
7	Kostnad för undantag(1)	9	Num	Kostnad (kronor) för den enskilde som har särskilda undantag med boende enligt LSS eller SÄBO. Första angivna kostnad för undantag av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 4". Finns i kolumn F, alla udda rader i mallen.

Uppgift nr	Uppgift	Antal tecken	Format	Beskrivning
8	Typ av avgift (2)	2	Char	Andra angivna uppgift av två möjliga. Finns i kolumn C, alla jämna rader i mallen. 01=Abonnemang (månad/kvartal) 02=Egenavgift 03=Ej förskrivningsbart 04=Förskrivningsavgift 05=Ingen avgift 06=Inte kommunens ansvar 07=Samma abonnemang på alla hjälpmedel 08=Samma förskrivningsavgift på alla hjälpmedel
9	Kostnad första året (2)	9	Num	Kostnad (kronor) första året för den enskilde. Andra angivna kostnad av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 8". Finns i kolumn D, alla jämna rader i mallen.
10	Särskilda undantag (2)	1	char	Särskilda undantag av hjälpmedelskostnader för boende enligt LSS och SÄBO. Andra angivna undantag av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 8". Finns i kolumn E, alla jämna rader i mallen. 1=ja 0=nej
11	Kostnad för undantag (2)	9	Num	Kostnad (kronor) för den enskilde som har särskilda undantag med boende enligt LSS eller SÄBO. Andra angivna kostnad för undantag av två möjliga. Hör ihop med "Uppgift nr 8". Finns i kolumn F, alla jämna rader i mallen.
12	Reparationsavgift	1	Char	Betalar den enskilde reparationsavgift för detta hjälpmedel? 1=ja 0=Nej
13	Kostnad för reparation	9	Num	Kostnad per reparation för den enskilde (kronor)
14	Kommentar (1)	200	Char	Kommentar om kostnader för hjälpmedel. Kolumn G i mallen.
15	Kommentar (2)	200	Char	Kommentar om reparationskostnader. Kolumn K i mallen.

Bilaga 1.

ISO-koder och beskrivningar

Mall namn	ISO-kod	Beskrivning
HMV_HMC	12 06 03	Gåstativ, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 06 06	Rollatorer, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 06 09	Gåstolar, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 06 12	Gåbord, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 22 03	Manuella tvåhjulsdryvna rullstolar, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 22 18	Manuella vårdarmanövrerade rullstolar, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 23 03	Eldrivna rullstolar med manuell direktstyrning, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 23 06	Eldrivna rullstolar med elektronisk styrning, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 36 03	Mobila lyftar för överflyttning av en sittande person med hjälp av slingsäten, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 36 04	Mobila lyftar för överflyttning av en stående person, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	12 36 12	Stationära lyftar monterade på väggar, golv eller i tak, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	18 12 10	Sängar och lösa sängbottnar, elektiskt reglerbara, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	18 12 24	Separata ställbara rygg- och benstöd för sängar, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	22 09 06	Röstförstärkare för personligt bruk, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	22 21 09	Samtalsapparater, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	22 21 12	Programvara för närkommunikation, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	22 27 12	Ur och klockor, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	22 27 15	Kalendrar och tidtabeller, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HMC	04 27 18	Hjälpmedel för stimulering av sinnen och känslighet (tyngdtäcken), antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_SYN	22 03 18	Förstorande videosystem, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_SYN	22 18 03	Utrustning för att spela in och återge ljud, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel

Mall namn	ISO-kod	Beskrivning
HMV_SYN	22 30 21	Läsmaskiner, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HOR	22 06 12	I-örat-hörapparater, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_HOR	22 06 15	Bakom-örat-hörapparater, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel
HMV_ORT	06 24 09	Transtibiella proteser, antal brukare som erhållit personligt förskrivna hjälpmedel